

Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNE PRAVOBRANILKE
JULIANE KOKOTT,
predstavljeni 18. aprila 2013¹

Zadeva C-501/11 P

**Schindler Holding Ltd in drugi
proti**

Evropski komisiji in drugim

„Pritožba — Konkurenca — Omejevalni sporazumi — Člen 81 ES — Trg montaže ter vzdrževanja dvigal in tekočih stopnic — Odgovornost matične družbe za kršitve prava o omejevalnih sporazumih njene hčerinske družbe — Holdinška družba — Program skladnosti s predpisi, vzpostavljen znotraj podjetja („Compliance- programme“) — Temeljne pravice — Načela pravne države pri nalaganju glob — Delitev oblasti, načelo določnosti, prepoved retroaktivnosti, varstvo zaupanja v pravo in načelo krivdne odgovornosti — Veljavnost člena 23(2) Uredbe (ES) št. 1/2003 — Zakonitost Smernic Komisije iz leta 1998“

Kazalo

I – Uvod	3
II – Okoliščine spora	4
III – Postopek pred Sodiščem	5
IV – Presoja pritožbe	6
A – Načela delitve oblasti, pravne države in neposrednosti pri izvajanju dokazov (prvi in drugi pritožbeni razlog)	6
1. Naložitev glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih s strani Komisije (prvi pritožbeni razlog)	6
a) Uvodna pripomba	6
b) Neobstoj pomislekov v zvezi s temeljnimi pravicami, ki bi nasprotovali temu, da globe nalaga Komisija	7
c) Neutemeljenost nekaterih drugih trditev pritožnic	9

¹ — Jezik izvirnika: nemščina.

2. Zahteve v zvezi z izvedbo dokazov s strani Splošnega sodišča pri preizkusu odločb Komisije o naložitvi glob (drugi pritožbeni razlog)	10
a) Dopustnost	10
b) Utemeljenost	11
3. Vmesni sklep	12
B – Odgovornost podjetja za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, storjene v okviru njegovega področja odgovornosti	12
1. Soodgovornost holdinške družbe (sedmi pritožbeni razlog)	13
a) Načelna graja Schindler v zvezi z domnevo 100 % (prvi del sedmega pritožbenega razloga)	13
i) Načelo prava družb o ločitvi odgovornosti	13
ii) Zatrjevani poseg v pristojnosti držav članic	14
iii) Zatrjevana kršitev pridržka bistvenosti	15
iv) Vmesni sklep	16
b) Graja, ki jo je izrazila Schindler v zvezi z uporabo domneve 100 % v tem postopku (drugi del sedmega pritožbenega razloga)	16
i) O pomenu programa skladnosti s predpisi družbe Schindler Holding	17
ii) Zahteva „razkritja odnosov znotraj koncerna“	18
iii) Pojem „poslovna politika“ v okviru domneve 100 %	19
2. Načelo krivdne odgovornosti (šesti pritožbeni razlog in deli sedmega pritožbenega razloga).	19
a) Očitek, da domneva 100 % vzpostavlja objektivno odgovornost	19
b) Očitek, da ne zadošča, da so prepoved omejevalnih sporazumov kršili kateri koli uslužbenci	21
3. Vmesni sklep	22
C – Nekatera druga pravna vprašanja v zvezi z naložitvijo in izračunom glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih	22
1. Veljavnost člena 23(2) Uredbe št. 1/2003 glede na načelo določnosti (tretji pritožbeni razlog)	22
a) Zatrjevana nedoločnost pojma podjetje (prvi del tretjega pritožbenega razloga)	23
b) Zatrjevana nedoločnost okvira glob (drugi del tretjega pritožbenega razloga)	24
c) Vmesni sklep	26
2. Zakonitost Smernic iz leta 1998 (četrti in peti pritožbeni razlog)	26

a) Pristojnost Komisije za izdajo Smernic (četrti pritožbeni razlog)	26
b) Prepoved retroaktivnosti in načelo varstva zaupanja v pravo (peti pritožbeni razlog) ...	27
3. Osnovni znesek globe in uveljavljani razlogi za zmanjšanje globe (deseti, enajsti in dvanajsti pritožbeni razlog)	28
a) Opredelitev kršitev za „zelo resne“ (deseti pritožbeni razlog)	28
b) Olajševalne okoliščine (enajsti pritožbeni razlog)	28
c) Znižanje globe zaradi sodelovanja s Komisijo (dvanajsti pritožbeni razlog)	29
i) Sodelovanje v okviru obvestila o ugodni obravnavi iz leta 2002 (prvi del dvanajstega pritožbenega razloga)	29
ii) Sodelovanje zunaj okvira obvestila o ugodni obravnavi iz leta 2002 (drugi del dvanajstega pritožbenega razloga)	30
iii) Povzetek	30
4. Zgornja meja 10 %, s katero je omejena višina globe (osmi pritožbeni razlog)	31
5. Lastninska pravica (deveti pritožbeni razlog)	31
a) Uvoda pripomba	31
b) Očitana kršitev lastninske pravice kot temeljne pravice Unije	32
6. Načelo sorazmernosti (trinajsti pritožbeni razlog)	34
D – Povzetek	35
V – Stroški	35
VI – Predlog	36

I – Uvod

1. V okviru obravnavanega primera se odpira vrsta temeljnih pravnih vprašanj v zvezi s kaznovanjem kršitev prava o omejevalnih sporazumih. Družba Schindler Holding Ltd in več njenih hčerinskih družb (v nadaljevanju: tudi: Schindler) načelno nasprotuje sistemu, ki je v Evropski uniji vzpostavljen za izvajanje prava o omejevalnih sporazumih, in institucionalni vlogi Evropske komisije kot organa, pristojnega za konkurenco.

2. Schindler zlasti dvomi o zakonitosti člena 23(2) Uredbe št. 1/2003 in Smernic Komisije iz leta 1998² kot podlagi za naložitev glob. Schindler poleg tega zavrača v sodni praksi sodišč Unije priznana načela solidarne odgovornosti matičnih in hčerinskih družb za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, storjene v okviru njenega področja odgovornosti.

3. Navedena pravna vprašanja se postavljajo v okviru „kartela na področju dvigal“, ki je deloval v več državah Evropske unije in ga je Komisija odkrila pred nekaj leti ter v zvezi z njim 21. februarja 2007 izdala odločbo o naložitvi globe (v nadaljevanju: tudi: sporna odločba).³ Komisija je več družbam iz skupine Schindler – vključno s holdinško družbo, ki vodi koncern – in še štirim drugim podjetjem očitala udeležbo v kartelu na področju dvigal in jim naložila globe, izračunane na podlagi prometa koncerna.

4. Na prvi stopnji je Schindler sporno odločbo neuspešno izpodbijala; njeno ničnostno tožbo je Splošno sodišče zavrnilo s sodbo z dne 13. julija 2011 (v nadaljevanju: tudi: izpodbijana sodba ali sodba Splošnega sodišča)⁴. Schindler zdaj pravno varstvo uveljavlja v pritožbenem postopku pred Sodiščem, pri čemer se med drugim sklicuje na svoje temeljne pravice ter na načela pravne države, kot so delitev oblasti, načelo določnosti, prepoved retroaktivne veljave, varstvo zaupanja v pravo in načelo krivdne odgovornosti.

II – Okoliščine spora

5. Skupina Schindler je eden največjih dobaviteljev dvigal in tekočih stopnic na svetu. Njena matična družba je Schindler Holding Ltd (v nadaljevanju: Schindler Holding), ki ima sedež v Švici. Schindler svoje dejavnosti na področju dvigal in tekočih stopnic izvaja prek nacionalnih hčerinskih družb.⁵

6. Komisija je poleti leta 2003 prejela informacije o morebitnem obstoju kartela štirih glavnih evropskih proizvajalcev dvigal in tekočih stopnic, ki poslujejo v Uniji, in sicer Kone, Otis, Schindler in ThyssenKrupp.⁶

7. Obsežna preiskava Komisije je nazadnje pokazala, da so navedene proizvajalke dvigal in tekočih stopnic „sodelovale pri štirih enotnih, kompleksnih in trajnih kršitvah člena 81(1) ES v štirih državah članicah, in sicer tako, da so si razdelile trge z dogovarjanjem [in/]ali usklajevanjem glede dodelitve razpisov in pogodb, povezanih s prodajo, z montažo, vzdrževanjem in s posodabljanjem dvigal in tekočih stopnic“⁷. Natančneje, šlo je za karteke na področju dvigal v Belgiji, Nemčiji, Luksemburgu in na Nizozemskem. Udeležba družbe Schindler v teh kartelih je glede na državo članico trajala različno dolgo, v vsakem primeru pa več let.⁸

8. Za vsako od štirih kršitev prava o omejevalnih sporazumih je Komisija s sporno odločbo vsakokrat udeleženi podjetjem naložila globe, izračunane ob upoštevanju Smernic iz leta 1998.

2 — Obvestilo Komisije – Smernice o načinu določanja glob, naloženih v skladu s členom 15(2) Uredbe št. 17 in členom 65(5) Pogodbe ESPJ (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 1, str. 171; v nadaljevanju: Smernice iz leta 1998).

3 — Odločba Komisije z dne 21. februarja 2007 v zvezi s postopkom po členu 81 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti (zadeva št. COMP/E-1/38.823 – Dvigala in tekoče stopnice; notificirana pod dokumentarno številko C(2007) 512 final), popravljena z odločbo z dne 4. septembra 2007 in povzeta v UL 2008, C 75, str. 19.

4 — Sodba Splošnega sodišča z dne 13. julija 2011 v zadevi Schindler Holding in drugi proti Komisiji (T-138/07, ZOdl., str. II-4819).

5 — Uvodne izjave od 27 do 32 sporne odločbe in točka 3 izpodbijane sodbe.

6 — Uvodni izjavi 3 in 91 sporne odločbe in točka 4 izpodbijane sodbe.

7 — Uvodni izjavi 3 in 91 ter točka 22 izpodbijane sodbe.

8 — Člen 1 sporne odločbe in točka 31 izpodbijane sodbe.

9. V primeru skupine Schindler je bilo vsakokrat ugotovljeno, da družba Schindler Holding odgovarja solidarno s svojimi nacionalnimi hčerinskimi družbami.⁹ Skupni znesek glob, naloženih družbi Schindler za vse štiri kršitve, je znašal nekaj več kot 143 milijonov EUR.

10. Več naslovnikov sporne odločbe je pred Splošnim sodiščem na prvi stopnji z ničnostno tožbo uveljavljalo pravno varstvo zoper to odločbo.¹⁰

11. Kar zadeva skupino Schindler, so družbe Schindler Holding, Schindler Management AG, Schindler SA (Belgija), Schindler Deutschland Holding GmbH (Nemčija), Schindler Sàrl (Luksemburg) in Schindler Liften BV (Nizozemska) 4. maja 2007 na prvi stopnji skupaj vložile tožbo pri Splošnem sodišču.

12. V sodbi z dne 13. julija 2011 je Splošno sodišče ugotovilo, da se postopek v delu, v katerem se nanaša na družbo Schindler Management AG, ustavi¹¹. V preostalem je tožbo zavrnilo, plačilo stroškov pa naložilo tožečim strankam.

III – Postopek pred Sodiščem

13. Zoper sodbo Splošnega sodišča so družba Schindler Holding in vse njene hčerinske družbe, ki so se udeležile postopka na prvi stopnji (v nadaljevanju: tudi: pritožnice), 27. septembra 2011 skupaj vložile obravnavano pritožbo. Predlagajo:

- (1) naj se sodba Splošnega sodišča razveljavi,
- (2) naj se odločba Komisije razglasi za nično,
podredno, naj se globe, ki so s to odločbo naložene pritožnicam, razglasijo za nične ali zmanjšajo,
- (3) podredno, glede zahtevkov 1 in 2, naj se zadeva vrne Splošnemu sodišču, da to o njej ponovno odloči v skladu s pravno presojo iz sodbe Sodišča, ter
- (4) naj se v vsakem primeru Komisiji naloži plačilo stroškov pritožnic iz postopka pred Splošnim sodiščem in Sodiščem.

14. Komisija Sodišču predlaga, naj:

- (1) pritožbo v celoti zavrne in
- (2) pritožnicam naloži plačilo stroškov postopka.

9 — Člen 2 sporne odločbe in točka 31 izpodbijane sodbe.

10 — V zvezi s tem glej poleg izpodbijane sodbe tri nadaljnje sodbe Splošnega sodišča z dne 13. julija 2011, in sicer v združenih zadevah General Technic-Otis in drugi proti Komisiji (T-141/07, T-142/07, T-145/07 in T-146/07, ZOdl., str. II-4977); v združenih zadevah ThyssenKrupp Liften Ascenseurs proti Komisiji (T-144/07, od T-147/07 do T-150/07 in T-154/07, ZOdl., str. II-5129) ter v zadevi Kone in drugi proti Komisiji (T-151/07, ZOdl., str. II-5313). Sodba ThyssenKrupp Liften Ascenseurs proti Komisiji je postala pravnomočna po tem, ko je bilo umaknjeno šest pritožb, ki so jih pri Sodišču vložile različne družbe skupine ThyssenKrupp (zadeve C-503/11 P, C-504/11 P, C-505/11 P, C-506/11 P, C-516/11 P in C-519/11 P). Sodišče trenutno obravnava še pritožbo zoper sodbo Splošnega sodišča v zadevi Kone in drugi proti Komisiji (zadeva C-510/11 P, Kone in drugi proti Komisiji). Nadaljnji pritožbi zoper sodbo General Technic-Otis in drugi proti Komisiji je Sodišče zavrnilo s sklepoma z dne 15. junija 2012 v zadevah United Technologies proti Komisiji (C-493/11 P) in Otis Luxembourg (prej General Technic-Otis) proti Komisiji (C-494/11 P).

11 — To delno ustavitev postopka je Splošno sodišče ugotovilo zato, ker je Komisija sporno odločbo 4. septembra 2007 popravila v tem smislu, da družba Schindler Management AG ni bila več med naslovnici te odločbe (glej točke od 40 do 44 izpodbijane sodbe).

15. Nazadnje, Svet, ki je bil v postopku na prvi stopnji udeležen kot intervenient v podporo Komisiji, Sodišču predlaga, naj:

- (1) pritožbo v delu, v katerem je podan ugovor nezakovitosti Uredbe št. 1/2003, zavrne in
- (2) ustrezno odloči o stroških.

16. V zvezi s pritožbo je pred Sodiščem potekal pisni postopek, 17. januarja 2013 pa je bila opravljena ustna obravnava. Svet se je pri tem opredelil zlasti glede vprašanja veljavnosti Uredbe št. 1/2003, ki ga Schindler načenja v prvem in tretjem pritožbenem razlogu.

IV – Presoja pritožbe

17. Pritožnice navajajo 13 pritožbenih razlogov, v katerih na nekaterih mestih odpirajo zelo temeljna pravna vprašanja v zvezi z globami, ki jih Evropska komisija naloži za kršitve prava o omejevalnih sporazumih. Smiselno je, da se ti pritožbeni razlogi razvrstijo po vsebini in skladno s tem preizkusijo v nekoliko spremenjenem vrstnem redu.

A – Načela delitve oblasti, pravne države in neposrednosti pri izvajanju dokazov (prvi in drugi pritožbeni razlog)

18. S prvim in drugim pritožbenim razlogom Schindler trdi, da sistem, ki je na ravni Unije vzpostavljen za kaznovanje kršitev prava o omejevalnih sporazumih, načeloma ni združljiv s temeljnimi načeli pravne države.

19. Prvič, Schindler meni, da globe za kršitve prava o omejevalnih sporazumih ne bi smela nalagati Komisija kot upravni organ, ampak neodvisno sodišče (prvi pritožbeni razlog, v zvezi s tem glej razdelek 1 spodaj). Drugič, Schindler graja način ugotavljanja dejanskega stanja s strani Komisije in Splošnega sodišča, ki je po njenem mnenju v nasprotju z načelom neposrednosti pri izvajanju dokazov (drugi pritožbeni razlog, v zvezi s tem glej razdelek 2 spodaj).

1. Naložitev glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih s strani Komisije (prvi pritožbeni razlog)

20. Schindler najprej meni, da je to, da globe za kršitve prava o omejevalnih sporazumih na ravni Unije nalaga Komisija kot organ, pristojen za konkurenco na evropskem notranjem trgu, in ne neodvisno sodišče, v nasprotju z načeli delitve oblasti in pravne države.

a) Uvodna pripomba

21. Čeprav se Schindler na splošno sklicuje na načeli delitve oblasti in pravne države, pa je iz njenih pisnih in ustnih stališč, podanih v okviru prvega pritožbenega razloga, razvidno, da v bistvu očita kršitev člena 6 EKČP¹², torej kršitev pravice do poštenega sojenja pred neodvisnim in nepristranskim, z zakonom ustanovljenim sodiščem.

22. V zvezi s tem je treba pripomniti, da se člen 6 EKČP – v nasprotju z navedbami družbe Schindler – na ravni Unije za zdaj še ne uporablja neposredno. Unija doslej še ni pristopila k EKČP, ker člen 6(2) PEU še ni bil uveljavljen.¹³

12 — Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisana v Rimu 4. novembra 1950 (v nadaljevanju: EKČP).

13 — V tem smislu tudi sodba z dne 26. februarja 2013 v zadevi Åkerberg Fransson (C-617/10, točka 44, prvi stavek).

23. Kljub temu pa imajo temeljne pravice, ki izhajajo iz člena 6 EKČP, na ravni Unije že danes precejšen praktičen pomen. Tako je zato, ker so, prvič, v njih izražena splošna pravna načela, ki so priznana tudi v pravu Unije (člen 6(3) PEU)¹⁴, in drugič, ker so merilo za razlago tistih določb Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, ki jim po vsebini ustrezajo (člen 6(1), tretji pododstavek, PEU v povezavi s členom 52(3), prvi stavek, Listine).¹⁵

24. Glede na to ni mogoče podcenjevati pomena, ki ga imata člen 6 EKČP in v zvezi z njim sprejeta sodna praksa ESČP¹⁶ za obravnavo očitkov, ki jih je navedla Schindler; zato bom to vprašanje v bistvenem razčlenila spodaj. Iz formalnega vidika pa izhodiščna točka za preizkus kršitev načel delitve oblasti in pravne države, ki jih zatrjuje Schindler, ni člen 6 EKČP, ampak člen 47 Listine o temeljnih pravicah – zlasti pa odstavek 2 tega člena – in splošna načela prava Unije v smislu člena 6(3) PEU¹⁷.

b) Neobstoj pomislekov v zvezi s temeljnimi pravicami, ki bi nasprotovali temu, da globe nalaga Komisija

25. Čeprav je znano, da ima konkurenčno pravo kvazikazenski značaj¹⁸, pa ne spada v jedro kazenskega prava.¹⁹

26. V skladu s sodno prakso ESČP kazenskopravnih jamstev, ki izhajajo iz člena 6 EKČP, zunaj „trdega jedra“ kazenskega prava ni nujno treba uporabiti popolnoma dosledno.²⁰

27. V okviru konkurenčnega prava to pomeni, da ni nujno, da mora globe za kaznovanje kršitev prava o omejevalnih sporazumih naložiti neodvisno sodišče, ampak je za to lahko načeloma pooblaščen tudi upravni organ. Zahteve iz člena 6 EKČP so pri tem izpolnjene, če lahko zadevno podjetje vsako odločbo o naložitvi globe zaradi kršitev prava o omejevalnih sporazumih, ki je bila sprejeta v zvezi z njim, predloži v presojo sodnemu organu z neomejeno pristojnostjo (francosko: „pleine juridiction“, angleško: „full jurisdiction“) ²¹.

14 — Sodbe z dne 17. decembra 1998 v zadevi Baustahlgewebe proti Komisiji (C-185/95 P, Recueil, str. I-8417, točka 21); z dne 25. julija 2002 v zadevi Unión de Pequeños Agricultores proti Svetu (C-50/00 P, Recueil, str. I-6677, točka 39) in z dne 13. marca 2007 v zadevi Unibet (C-432/05, ZOdl., str. I-2271, točka 37).

15 — V enakem smislu zgoraj v opombi 13 navedena sodba Åkerberg Fransson, točka 44, prvi stavek.

16 — Evropsko sodišče za človekove pravice.

17 — V enakem smislu sodbe Sodišča z dne 22. decembra 2010 v zadevi DEB (C-279/09, ZOdl., str. I-13849, točke od 30 do 33); z dne 8. decembra 2011 v zadevi Chalkor proti Komisiji (C-386/10 P, ZOdl., str. I-13085, točka 51); z dne 6. novembra 2012 v zadevi Otis in drugi (C-199/11, točka 47) in z dne 29. januarja 2013 v zadevi Radu (C-396/11, točka 32).

18 — Glej v zvezi s tem moje sklepne predloge, predstavljene 3. julija 2007 v zadevi ETI in drugi (sodba z dne 11. decembra 2007, C-280/06, ZOdl., str. I-10893, točka 71) in 8. septembra 2011 v zadevi Toshiba Corporation in drugi (sodba z dne 14. februarja 2012, C-17/10, točka 48), in tam navedeno sodbo prakso. ESČP v sodbi z dne 27. septembra 2011 v zadevi Menarini Diagnostics proti Italiji (pritožba št. 43509/08, točke od 38 do 45) globi, ki jo je zaradi kršitve prava o omejevalnih sporazumih naložil italijanski organ, pristojen za konkurenco, priznava kazenskopravni značaj v smislu člena 6(1) EKČP. Enako je ravnalo Sodišče Efte v sodbi z dne 18. aprila 2012 v zadevi Posten Norge proti Nadzornemu organu Efte (E-15/10, točki 87 in 88; v nadaljevanju: Posten Norge) v zvezi z globo, ki jo je zaradi kršitve prava o omejevalnih sporazumih naložil Nadzorni organ Efte.

19 — Sodba ESČP z dne 23. novembra 2006 v zadevi Jussila proti Finski (pritožba št. 73053/01, Recueil des arrêts et décisions 2006-XIV, točka 43).

20 — Zgoraj v opombi 19 navedena sodba Jussila proti Finski, točka 43; v enakem smislu zgoraj v opombi 18 navedena sodba Menarini Diagnostics proti Italiji, točka 62; glej tudi zgoraj v opombi 18 navedeno sodbo Posten Norge, točka 89.

21 — Zgoraj v opombi 18 navedena sodba Menarini Diagnostics proti Italiji, točka 59.

28. Sodišče, ki mu je bila v presojo predložena odločba o naložitvi globe zaradi kršitve prava o omejevalnih sporazumih, mora biti v skladu s sodno prakso ESČP²² pristojno, da lahko v celoti, tako dejansko kot pravno, „spremeni“²³ odločbo upravnega organa. Kljub prvemu vtisu pa to ne pomeni nujno, da mora imeti sodišče možnost, da samo vsebinsko spremeni vsako točko odločbe o naložitvi globe (francosko: „réformer“). Nasprotno, zadostuje, da je sodišče pristojno, da preizkusi vsa dejanska in pravna vprašanja, pomembna za spor, ki mu je predložen²⁴, in v vseh vidikih razveljavi izpodbijano odločbo (angleško: „to quash“)²⁵.

29. Sistem pravnega varstva, ki je vzpostavljen na ravni Unije in v okviru katerega lahko oglobljena podjetja izpodbijajo odločbe Komisije o naložitvi glob v zadevah na področju konkurenčnega prava, izpolnjuje te zahteve. V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča imajo namreč sodišča Unije v zvezi s takimi odločbami dve pristojnosti, in sicer²⁶:

- Prvič, sodišča Unije izvajajo *nadzor zakonitosti* (člen 263(1) PDEU). V nasprotju s prvim vtisom v tem okviru niso omejena le na pravna vprašanja, ampak lahko preizkusijo tudi vsebinsko pravilnost navedenih dokazov, njihovo zanesljivost in doslednost; poleg tega je njihova naloga tudi, da preizkusijo, ali dokazi, ki jih je navedla Komisija, vsebujejo vse upoštevne podatke za presojo zapletenega položaja in ali lahko utemeljijo iz njih izpeljane sklepe ter ali je Komisija v zvezi s tem svojo odločbo zadostno obrazložila. Komisija v tem smislu nima polja proste presoje, ki bi bilo izvzeto iz sodnega nadzora.²⁷
- Drugič, sodišča Unije imajo glede finančnih sankcij *neomejeno pristojnost* (člen 261 PDEU v povezavi s členom 31 Uredbe št. 1/2003), ki jo je zaradi izogibanja pomotam najbolje označiti kot „pleine juridiction“ (francosko) ali „full jurisdiction“ (angleško) *v ožjem smislu*. Ta pristojnost sodišču omogoča, da preseže preprost nadzor zakonitosti in presojo Komisije nadomesti s svojo presojo in tako odpravi, zniža ali zviša naloženo globo oziroma periodično denarno kazen.²⁸

30. Zato imajo sodišča Unije v zvezi z odločbami o naložitvi glob na področju prava o omejevalnih sporazumih „neomejeno pristojnost“ za preverjanje dejstev in uporabe prava (francosko: „pleine juridiction“ ali angleško: „full jurisdiction“ *v širšem smislu*), kot jo zahteva člen 47, drugi odstavek, Listine o temeljnih pravicah, ki ga je treba razlagati in uporabiti ob upoštevanju člena 6 EKČP in sodne prakse ESČP.²⁹

31. Odgovor družbe Schindler, da „glede na dosedanje prakso“ odločbe Komisije v postopkih v zvezi z omejevalnimi sporazumi niso bile predmet neomejenega sodnega nadzora, je samo navedba, ki v okviru obravnavanega primera ni bila nikakor utemeljena.³⁰ V resnici je Splošno sodišče obravnavalo in temeljito preizkusilo vsa dejanska vprašanja, ki jih je v postopku na prvi stopnji navedla Schindler.

22 — Prav tam.

23 — Francosko: „le pouvoir de réformer en tous points, en fait comme en droit, la décision entreprise, rendue par l'organe inférieur“ (zgoraj v opombi 18 navedena sodba Menarini Diagnostics proti Italiji, točka 59).

24 — Francosko: „compétence pour se pencher sur toutes les questions de fait et de droit pertinentes pour le litige“ (zgoraj v opombi 18 navedena sodba Menarini Diagnostics proti Italiji, točka 59); angleško: „jurisdiction to examine all questions of fact and law relevant to the dispute“ (sklep ESČP z dne 21. marca 2006 v zadevi Valico proti Italiji, pritožba št. 70074/01, *Recueil des arrêts et décisions* 2006-III, str. 20 in navedena sodna praksa).

25 — Angleško: „the power to quash in all respects, on questions of fact and law, the challenged decision“ (sodba ESČP z dne 23. julija 2002 v zadevi Janosevic proti Švedski, pritožba št. 34619/97, *Recueil des arrêts et décisions* 2002-VII, točka 81, in zgoraj v opombi 24 navedeni sklep Valico proti Italiji, str. 20).

26 — Zgoraj v opombi 17 navedena sodba Chalkor proti Komisiji (točka 53) ter sodbi z dne 8. decembra 2011 v zadevi KME in drugi proti Komisiji (C-272/09 P, ZOdl., str. I-12789, točka 93) in v zadevi KME Germany in drugi proti Komisiji (C-389/10 P, ZOdl., str. I-13125, točka 120).

27 — Sodba Sodišča z dne 15. februarja 2005 v zadevi Komisija proti Tetra Laval (C-12/03 P, ZOdl., str. I-987, točka 39) in zgoraj v opombi 17 navedeni sodbi Chalkor proti Komisiji (točke 54, 61 in 62) ter Otis in drugi (točke od 59 do 61).

28 — Zgoraj v opombi 17 navedeni sodbi Chalkor proti Komisiji, točka 63, ter Otis in drugi, točka 62.

29 — V tem smislu glej tudi zgoraj v opombi 17 navedeni sodbi Chalkor proti Komisiji, točka 67, ter Otis in drugi, točka 63.

30 — Očitek družbe Schindler, da Splošno sodišče ni samo ugotavljalo dejanskega stanja, se prekriva z drugim pritožbenim razlogom in ga bom obravnavala v okviru tega pritožbenega razloga (glej točke od 42 do 57 teh sklepnih predlogov).

32. Glede na navedeno zato nima podlage očitek, utemeljen s členom 6 EKČP, da sta bili s tem, da je Komisija naložila globe za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, kršeni načeli delitve oblasti in pravne države.

c) Neutemeljenost nekaterih drugih trditev pritožnic

33. Pritožnice trdijo, da je Komisija že zaradi višine glob, ki so bile na ravni Unije naložene za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, posegla v „trdno jedro“ kazenskega prava, v okviru katerega lahko v skladu s členom 6 EKČP sankcije naložijo le neodvisna sodišča.

34. Ta utemeljitev ni prepričljiva. To, ali neka materija spada v „trdno jedro“ kazenskega prava v smislu člena 6 EKČP, ni mogoče presojati le glede na višino naloženih sankcij, še toliko manj pa, če se pri tem ne upoštevata velikost in plačilna zmožnost zadevnih podjetij in če so predmet presoje le nominalni denarni zneski.

35. Odločilna ni količinska, ampak zlasti in predvsem vsebinska presoja naloženih sankcij. Schindler je prav tako prezrla to, da se sankcije, ki se na ravni Unije naložijo zaradi kršitev prava o omejevalnih sporazumih – ne glede na svojo višino – vedno nanašajo na *podjetja*. V Uredbi št. 1/2003 niso določene kazenske ali kvazikazenske sankcije zoper fizične osebe, kaj šele sankcije odvzema prostosti. Iz tega je razvidno občutno vsebinsko odstopanje od „trdnega jedra“ kazenskega prava, na katero se, kot se zdi, v sodni praksi³¹ sklicuje ESČP.

36. Poleg tega pritožnice menijo, da je iz sodne prakse ESČP mogoče razbrati, da je v skladu z zahtevami člena 6 EKČP prenos pristojnosti za naložitev sankcij na upravni organ mogoč le na področju „majhnih deliktov“ in „skupinskih postopkov“.³²

37. V zvezi s tem zadostuje navedba, da v skladu z najnovejšo sodno prakso ESČP v primeru, v katerem upravni organ, pristojen za konkurenco, zaradi kršitve prava o omejevalnih sporazumih naloži razmeroma visoko globo, ni mogoče govoriti o kršitvi člena 6 EKČP.³³ To so morali priznati tudi zastopniki družbe Schindler na obravnavi pred Sodiščem.

38. Naj dodam, da je to, da globe za kršitve prava o omejevalnih sporazumih nalagajo organi, pristojni za konkurenco, v celinski Evropi vsekakor del splošno razširjene tradicije.

39. Nazadnje pritožnice menijo, da je zaradi Lizbonske pogodbe treba prevrednotiti vprašanje, ali sme Komisija kot organ, pristojen za konkurenco, nalagati globe za kršitve prava o omejevalnih sporazumih.

40. Vendar tudi tega argumenta ni mogoče sprejeti. Prvič, zakonitost sporne odločbe, ki je bila izdana pred uveljavitvijo Lizbonske pogodbe, je treba presojati v skladu s tedaj veljavnim pravnim okvirom. Drugič, kar zadeva tu upoštevne zahteve, ki izhajajo iz temeljnih pravic, z uveljavitvijo Lizbonske pogodbe 1. decembra 2009 ni prišlo do bistvenih sprememb. S to pogodbo je bila Listina o temeljnih pravicah sicer povzdignjena na raven zavezujočega primarnega prava Unije in po pravni veljavi

31 — Zgoraj v opombi 19 navedena sodba Jussila proti Finski, točka 43; v enakem smislu zgoraj v opombi 18 navedena sodba Menarini Diagnostics proti Italiji, točka 62.

32 — Pritožnice se sklicujejo na sodbi ESČP z dne 21. februarja 1984 v zadevi Öztürk proti Nemčiji (pritožba št. 8544/79, série A št. 73, točka 56) in z dne 24. februarja 1994 v zadevi Bendenoun proti Franciji (pritožba št. 12547/86, série A št. 284, točka 46).

33 — Zgoraj v opombi 18 navedena sodba Menarini Diagnostics proti Italiji; v tem primeru je šlo za globo v višini 6 milijonov EUR, ki jo je zaradi kršitve prava o omejevalnih sporazumih naložil italijanski organ, pristojen za konkurenco (glej točki 41 in 42 navedene sodbe).

izenačena s Pogodbama (člen 6(1), prvi pododstavek, PEU). Na vsebino temeljne pravice do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča, ki je priznana na ravni Unije, pa sta močno vplivala člen 6(1) EKČP ter sodna praksa ESČP in sodišč Unije v zvezi s to tematiko. Z Lizbonsko pogodbo vsebina teh temeljnih pravic ni bila bistveno spremenjena.³⁴

41. V skladu s členom 52(3), drugi stavek, Listine o temeljnih pravicah je po pravu Unije vsekakor mogoče širše varstvo, kot je določeno v EKČP. Vendar pa je zakonodajalec Unije pojasnil, da določbe Listine nikakor ne spreminjajo pristojnosti in nalog, ki so določene v Pogodbah (člen 6(1), drugi pododstavek, PEU v povezavi s členom 51(2) Listine). Glede na to temeljne pravice iz Listine, zlasti pravica do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča iz člena 47 Listine, ne morejo biti podlaga za bistveno spremembo v razdelitvi pristojnosti med Evropsko komisijo kot organom, pristojnim za konkurenco na evropskem notranjem trgu, in Sodiščem Evropske unije kot organom sodnega nadzora.

2. Zahteve v zvezi z izvedbo dokazov s strani Splošnega sodišča pri preizkusu odločb Komisije o naložitvi glob (drugi pritožbeni razlog)

42. Poleg načelne graje institucionalne vloge Komisije pri naložitvi glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih pritožnice očitajo tudi kršitev načela neposrednosti pri izvajanju dokazov. Trdijo, da v obravnavanem primeru niti Komisija niti Splošno sodišče nista ugotavljala dejanskega stanja z „neposrednim izvajanjem dokazov“. Zlasti Komisija naj bi se oprla samo na pisne dokaze in ne na pričanja fizičnih oseb. Poleg tega naj priče, ki so zaprosile za ugodno obravnavo, ne bi bile zaslišane pod zavezo, da bodo govorile resnico, in v prisotnosti vseh udeležencev postopka. Zaradi tega naj bi bil kršen člen 6(1) in (3)(d) EKČP³⁵. Splošno sodišče naj bi moralo v skladu z načelom pravne države v primerih, kot je obravnavani, samo preiskati dejansko stanje.

a) Dopustnost

43. Komisija dvomi o dopustnosti tega pritožbenega razloga. Ta ugovor je treba obravnavati ločeno.

44. Trditev družbe Schindler ni dopustna, če *Komisiji* očita, da se je pri dokazovanju oprla na pisne in nepreverjene navedbe prič, ki so zaprosile za ugodno obravnavo. Kot je namreč pravilno opozorila Komisija, gre za nov pritožbeni razlog, ki v tej obliki pred Splošnim sodiščem ni bil naveden. Schindler je na prvi stopnji sicer razpravljala o nekaterih drugih pravnih vidikih dokaza na podlagi pričevanja prosilca za ugodno obravnavo³⁶, ne pa tudi o nepreverjanju navedb take priče, na čemer zdaj osredotoča svoje trditve. Schindler je s tem nedopustno razširila predmet obravnavanega spora v primerjavi s postopkom na prvi stopnji.³⁷

34 — Tesna povezava med členom 47 Listine na eni strani in členoma 6 in 13 EKČP na drugi strani je jasno izražena v Pojasnilih k Listini (UL 2007, C 303, str. 17 [29 in naslednje]). Tudi sodna praksa Sodišča, v kateri je bila pravica do učinkovitega pravnega sredstva priznana kot splošno pravno načelo, se močno opira na določbi EKČP (v zvezi s tem glej zgoraj v opombi 14 navedene sodbe).

35 — Če so bili podobni očitki slučajno navedeni že v okviru prvega pritožbenega razloga, bodo obravnavani v nadaljevanju.

36 — Na prvi stopnji je družba Schindler grajala le nezdružljivost dokaza na podlagi pričevanja prosilca za ugodno obravnavo z načeli *nemo tenetur se ipsum accusare*, *nemo tenetur se ipsum prodere* ter *in dubio pro reo*, z načelom sorazmernosti in mejami maneverskega prostora, ki je priznan Komisiji (v zvezi s tem glej tem četrti tožbeni razlog, uveljavljan na prvi stopnji, iz točk od 68 do 89 tožbe).

37 — Sodbe z dne 1. junija 1994 v zadevi Komisija proti Brazzelli Lualdi in drugim (C-136/92 P, Recueil, str. I-1981, točka 59); z dne 10. septembra 2009 v zadevi Akzo Nobel in drugi proti Komisiji (C-97/08 P, ZOdl., str. I-8237, točka 38) in z dne 19. julija 2012 v združenih zadevah Alliance One International in Standard Commercial Tobacco proti Komisiji (v nadaljevanju: sodba AOI, C-628/10 P in C-14/11 P, točka 111).

45. Drugače pa je z dodatnim ugovorom, ki ga je podala Schindler, da je tudi *Splošno sodišče* pri preizkusu sporne odločbe kršilo načelo neposrednosti pri izvajanju dokazov. S tem očitkom Schindler neposredno graja izpodbijano sodbo, kar lahko po naravi stvari stori le v okviru pritožbenega postopka. Če je torej predmet očitka *ravnanje Splošnega sodišča* v zvezi z izvajanjem dokazov, je drugi pritožbeni razlog dopusten.

b) Utemeljenost

46. Vendar trditve Schindler vsebinsko niso prepričljive.

47. Na postopek z neposredno tožbo pred sodišči Unije bistveno vplivata načelo dispozitivnosti in razpravno načelo. Skladno s tem je od tožeče stranke mogoče zahtevati, naj opredeli tiste elemente izpodbijane odločbe, ki jih prereka, da v zvezi s tem oblikuje razloge in predloži dokaze ali vsaj pokazatelje, na podlagi katerih je mogoče resno sklepati, da so ti razlogi utemeljeni.³⁸

48. Kot so morale pritožnice priznati na obravnavi pred Sodiščem, Schindler v postopku na prvi stopnji nikoli ni izpodbijala pravilnosti dejanskega stanja, ki ga je ugotovila Komisija, prav tako ni vložila nobenih predlogov za zaslišanje prič, čeprav nikakor ni sporno, da je imela za to pred Splošnim sodiščem dovolj priložnosti. Nasprotno, Schindler je v skladu z – v tem smislu neprerekanimi – ugotovitvami Splošnega sodišča v obravnavanem primeru izrecno priznala dejstva, kot so opisana v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah.³⁹

49. V teh okoliščinah Schindler v okviru pritožbenega postopka skoraj ne more očitati, da je Splošno sodišče zanemarilo svoje dolžnosti glede pojasnitve dejanskega stanja.

50. Sicer pa iz ustaljene sodne prakse tako ali tako izhaja, da Splošno sodišče samo odloči, ali je treba dopolniti podatke, ki so mu bili predloženi.⁴⁰ To pa je ne nazadnje odvisno od tega, ali Splošno sodišče meni, da je za sprejetje odločitve razjasnitev določenih vidikov dejanskega stanja sploh potrebna.

51. Le v res izjemnih primerih bi bilo mogoče domnevati, da se široka diskrecijska pravica Splošnega sodišča, da presodi, katera dokazna sredstva so primerna in nujna za dokaz nekega dejstva, spremeni v dolžnost, da na svojo pobudo izvede nadaljnje dokaze, čeprav tega ni zahtevala nobena od strank. To velja toliko bolj, če so udeleženske postopka – kot v obravnavani zadevi – velika podjetja, ki imajo precejšnje izkušnje v zvezi z vprašanji na področju konkurenčnega prava in jih zastopajo specializirani odvetniki.

52. Okoliščina, da se je Komisija pri neki odločbi o naložitvi globe zaradi kršitve prava o omejevalnih sporazumih pretežno naslonila na navedbe priče, ki je zaprosila za ugodno obravnavo, nikakor ne zadostuje, da bi Splošno sodišče zaradi tega moralo na svojo pobudo izvesti nadaljnje dokaze.

53. Naj dodam, da pisnim navedbam podjetij v postopkih v zvezi z omejevalnimi sporazumi ni mogoče že vnaprej pripisati manjše dokazne vrednosti kot ustnim izjavam fizičnih oseb. Nasprotno, glede na zapletenost mnogih postopkov v zvezi z omejevalnimi sporazumi je uporaba pisnih dokumentov, vključno s takimi, ki jih prostovoljno predložijo podjetja, udeležena v omejevalnem sporazumu, skoraj neizogibna, vsekakor pa skrajno koristna za razjasnitev in ugotavljanje dejanskega stanja.

38 — Zgoraj v opombi 17 navedeni sodbi Chalkor proti Komisiji, točki 64 in 65, ter Otis in drugi, točka 61, prvi stavek.

39 — Besedilo na koncu točke 57 izpodbijane sodbe.

40 — Sodbe z dne 10. julija 2001 v zadevi Ismeri Europa proti Računskemu sodišču (C-315/99 P, Recueil, str. I-5281, točka 19); z dne 16. julija 2009 v zadevi Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland proti Komisiji (C-385/07 P, ZOdl., str. I-6155, točka 163) in z dne 22. novembra 2012 v zadevi E.ON Energe proti Komisiji (C-89/11, točka 115).

54. Prav gotovo je treba v vsakem posameznem primeru skrbno preveriti, ali navedbe nekega podjetja, zlasti podjetja, ki je bilo udeleženo v omejevalnem sporazumu in je zaprosilo za ugodno obravnavo, morda ne izražajo enostranske, pomanjkljive ali nepravilne predstave o dogodkih oziroma ali niso pretirano obremenilne v razmerju do preostalih udeležencev omejevalnega sporazuma. Vendar pa ni dopustno, da se vnaprej in posplošeno dvomi v verodostojnost in dokazno vrednost pisnih navedb prič, ki so v okviru postopka v zvezi z omejevalnimi sporazumi zaprosile za ugodno obravnavo, ali da se jim na splošno pripisuje manjša vrednost kot drugim dokaznim sredstvom.

55. To velja toliko bolj, če se upošteva, da imajo drugi udeleženci omejevalnega sporazuma že v upravnem postopku možnost, da se seznani z dokaznim gradivom, iz katerega izhaja Komisija, in tej predstavijo svojo – po možnosti drugačno – oceno dejanskega stanja (člen 27(1) in (2) Uredbe št. 1/2003) ter tako po potrebi prerekajo ugotovitve o dejanskem stanju, ki temeljijo na navedbah prič, ki so zaprosile za ugodno obravnavo, ali jih vsaj prikažejo v drugačni luči.

56. Če pa noben udeleženec postopka vsebinsko ne prereka ugotovitev Komisije o dejanskem stanju, ki izhajajo iz navedb prič, ki je zaprosila za ugodno obravnavo, in če ni drugih dejavnikov, zaradi katerih bi bilo mogoče sklepati, da so te ugotovitve enostranske, nepravilne ali nepopolne, Splošno sodišče nima povoda, da bi opravilo dodatna preverjanja in na svojo pobudo izpeljalo nadaljnje dokaze.

57. Splošnega sodišča na splošno ni mogoče obvezati, naj v zvezi z vsemi mogočimi podrobnimi vprašanji glede dejanskega stanja, ki ga je ugotovila Komisija in ki je v bistvenem nesporno – na primer v zvezi s podrobnostmi, ki jih je Schindler v okviru pritožbenega postopka navedla v repliki⁴¹ – izvede dokaz, če ta vprašanja kot v obravnavani zadevi za odločitev v sporu niso pomembna ali pa so kvečjemu zanemarljiva. Naj navedem le en primer: če za določitev teže kršitve po pravu ni upoštevno, ali so bili učinki, ki jih je imel omejevalni sporazum na trg, veliki ali le majhni, potem o teh učinkih prav tako ni treba izvesti dokaza.⁴²

3. Vmesni sklep

58. Skratka, glede na navedeno očitki Schindler o kršitvi temeljnih načel pravne države niso utemeljeni. Zato je treba prvi in drugi pritožbeni razlog zavrni.

B – Odgovornost podjetja za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, storjene v okviru njegovega področja odgovornosti

59. Šesti in sedmi pritožbeni razlog se nanašata na v ustaljeni sodni praksi priznana načela prava Unije o odgovornosti podjetja za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, storjene v okviru njegovega področja odgovornosti. Prvič, pritožnice očitajo, da je Splošno sodišče s tem, da je domnevalo, da je družba Schindler Holding soodgovorna za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ki so jih storile njene štiri nacionalne hčerinske družbe, napačno uporabilo pravo (sedmi pritožbeni razlog, v zvezi s tem glej razdelek 1 spodaj). Drugič, na splošno trdijo, da je podana kršitev načela krivdne odgovornosti (šesti in deloma tudi sedmi pritožbeni razlog, v zvezi s tem glej razdelek 2 spodaj).

41 — V zvezi s tem glej točko 17 replike družbe Schindler v pritožbenem postopku.

42 — V zvezi s tem glej moja pojasnila k desetemu pritožbenemu razlogu (točke od 177 do 180 teh sklepnih predlogov).

1. Soodgovornost holdinške družbe (sedmi pritožbeni razlog)

60. Predmet sedmega pritožbenega razloga so načela, v skladu s katerimi so matične družbe po pravu Unije soodgovorne za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ki jih storijo njihove stoodstotne hčerinske družbe. Pri tem je zelo pomembna tako imenovana „domneva 100 %“. V skladu z njo v primerih stoodstotne (ali skoraj stoodstotne) udeležbe matične družbe v njeni hčerinski družbi velja ovrgljiva domneva, da ima matična družba odločilen vpliv na ravnanje hčerinske družbe na trgu. To velja tudi, če matična družba svojo hčerinsko družbo nadzira posredno prek vmesne družbe, pri tem pa ima stoodstotni (ali skoraj stoodstotni) delež v vmesni družbi in sama vmesna družba stoodstotni (ali skoraj stoodstotni) delež v hčerinski družbi. Stoodstotna udeležba ali skoraj stoodstotna udeležba v skladu s sodno prakso zadošča, da se matična družba in hčerinska družba štejeta za enotno podjetje, zaradi česar matična družba solidarno odgovarja za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ki jih storijo njene hčerinske družbe.

61. Uporaba domneve 100 % v ustaljeni sodni praksi sodišč Unije – tako imenovana sodna praksa Akzo Nobel⁴³ – ni sporna in je bila pred kratkim dvakrat potrjena tudi v sodbah velikega senata Sodišča⁴⁴.

62. Vendar pa pritožnice menijo, da je Splošno sodišče ob sklicevanju na domnevo 100 % neupravičeno domnevalo, da je družba Schindler Holding kot matična družba skupine Schindler soodgovorna za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ki so jih v okviru kartela na področju dvigal storile njene štiri nacionalne hčerinske družbe v Nemčiji, Belgiji, Luksemburgu in na Nizozemskem. Po eni strani izpodbijajo zakonitost domneve 100 % (v zvezi s tem glej razdelek (a) spodaj), po drugi strani pa grajajo to, kako je to domnevo v obravnavanem primeru uporabilo Splošno sodišče (v zvezi s tem glej razdelek (b) spodaj).

a) Načelna graja Schindler v zvezi z domnevo 100 % (prvi del sedmega pritožbenega razloga)

63. S prvim delom sedmega pritožbenega razloga Schindler načelno graja domnevo 100 %. Ta graja v bistvenem temelji na treh očitkih, ki jih bom v nadaljevanju po vrsti obravnavala.

i) Načelo prava družb o ločitvi odgovornosti

64. Schindler najprej trdi – kot že v postopku na prvi stopnji – da je domneva 100 % v nasprotju z načelom ločitve, ki prevladuje v pravu družb ter v skladu s katerim so pravne osebe načeloma samostojne in odgovarjajo ločeno, medtem ko terjanje imetnikov deležev ni dopustno. Morebiten spregled tega „načela o ločitvi odgovornosti“ naj bi prišel v poštev le izjemoma in pod strogimi pogoji, in sicer zlasti, če je matična družba odgovornost za dolgove svoje hčerinske družbe prevzela zavestno ali če je mogoče ugotoviti, da tudi sama ni ravnala ustrezno.

65. Priznati je treba, da je načelo ločitve v pravu družb držav članic široko razširjeno in da ima predvsem pri vprašanih *civilne odgovornosti* v zvezi z gospodarskimi družbami – na primer pri družbah z omejeno odgovornostjo ali delniških družbah – praktičen pomen, ki ga ni mogoče podcenjevati.

43 — Zgoraj v opombi 37 navedena sodba Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točke od 58 do 61; dopolnilno glej sodbe z dne 16. novembra 2000 v zadevi Stora Kopparbergs Bergslags proti Komisiji (C-286/98 P, Recueil, str. I-9925, točka 29); z dne 20. januarja 2011 v zadevi General Química in drugi proti Komisiji (C-90/09 P, ZOdl., str. I-1, točke 39, 40 in od 85 do 90) in z dne 29. septembra 2011 v zadevi Elf Aquitaine proti Komisiji (C-521/09 P, ZOdl., str. I-8947, točke od 54 do 60).

44 — Sodba z dne 29. marca 2011 v združenih zadevah ArcelorMittal Luxembourg in drugi proti Komisiji in drugim (C-201/09 P in C-216/09 P, ZOdl., str. I-2239, točke od 96 do 98) in zgoraj v opombi 37 navedena sodba AOI (točki 46 in 47).

66. Pri presoji *odgovornosti* nekega podjetja v *smislu prava o omejevalnih sporazumih* pa ne more biti odločilno to, ali je med matično in hčerinsko družbo „*corporate veil*“. Nasprotno, odločilne so dejanske gospodarske razmere, saj v konkurenčnem pravu niso upoštevne formalnosti, ampak dejanska ravnanja podjetja⁴⁵ na trgu. Za presojo vpliva, ki ga ima ravnanje podjetja na trgu na konkurenco, v skladu s pravom o omejevalnih sporazumih ni upoštevno, katere pravne rešitve so fizične ali pravne osebe, ki stojijo za podjetjem, privzele za ureditev medsebojnih pravnih razmerij.

67. Tega, ali matična družba in hčerinska družba oziroma hčerinske družbe na trgu nastopajo kot enotno podjetje, torej ni mogoče presoditi samo na podlagi formalnopравnih meril. Prav tako ni mogoče le ob upoštevanju določb prava družb presoditi, ali hčerinska družba samostojno odloča o svojem vedenju na trgu ali pa je izpostavljena odločilnemu vplivu svoje matične družbe. Drugače bi se zadevne matične družbe z lahkoto izognile odgovornosti za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ki jih storijo njihove stoddototne hčerinske družbe, tako da bi se sklicevale na okoliščine, ki so povezane samo s pravom družb.⁴⁶

68. Glede na navedeno je Splošno sodišče upravičeno zavrnilo ugovor – utemeljen izključno s sklicevanjem na pravo družb – ki ga je Schindler navedla zoper domnevo 100 % in – splošneje – zoper načela prava Unije o soodgovornosti matičnih družb za kršitve prava o omejevalnih sporazumih njihovih hčerinskih družb.⁴⁷

ii) Zatrjevani poseg v pristojnosti držav članic

69. Schindler dalje trdi, da sodna praksa sodišč Unije o soodgovornosti matičnih družb za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ki so jih storile njene hčerinske družbe, posega v pristojnosti držav članic. Schindler namreč meni, da so za ugotavljanje, kdaj je mogoče spregledati načelno ločitev odgovornosti med matično in hčerinsko družbo, izključno pristojne države članice.

70. Kot pravilno trdi Komisija, gre pri tem očitku za nov izpodbojni razlog, ki se prvič uveljavlja v pritožbenem postopku. Ta del sedmega pritožbenega razloga že zato ni dopusten.⁴⁸

71. Navedbe Schindler pa tudi vsebinsko niso prepričljive.

72. Jasno je, da lahko v skladu z načelom prenosa pristojnosti Unija deluje le v mejah pristojnosti, ki so jih s Pogodbama nanjo prenesle države članice za uresničevanje ciljev, določenih v Pogodbah (člen 5(2), prvi stavek, PEU v povezavi s prvim stavkom odstavka 1 istega člena, prej člen 5, prvi odstavek, ES). Vsaka institucija Unije poleg tega deluje v mejah pristojnosti, ki so ji dodeljene s Pogodbama (člen 13(2), prvi stavek, PEU), države članice pa ohranijo vse pristojnosti, ki niso s Pogodbama dodeljene Uniji (člen 4(1) in člen 5(2), drugi stavek, PEU).

73. Vendar pa trditev, da Unija nima pristojnosti za ugotavljanje soodgovornosti matičnih družb in njihovih stoddototnih hčerinskih družb za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ni utemeljena.

74. V skladu s členom 23(2)(a) Uredbe št. 1/2003 pristojnost Komisije za naložitev sankcij namreč ni omejena na ukrepe zoper posebne pravne osebe – na primer zoper posamezne družbe znotraj koncerna, ki so neposredno udeležene v omejevalnem sporazumu – ampak obsega tudi naložitev glob zoper *podjetje*, ki je kršilo pravo o omejevalnih sporazumih. Ta pristojnost za naložitev sankcij je v primarnem pravu izrecno utemeljena s členom 83(1) ES v povezavi z odstavkom 2, točka (a), tega člena (zdaj člen 103(1) PDEU v povezavi z odstavkom 2, točka (a), tega člena).

45 — Glej moje sklepne predloge, predstavljene 29. novembra 2012 v zadevi Komisija proti Stichting Administratiekantoor Portielje (v nadaljevanju: Portielje, C-440/11 P, točka 72).

46 — V zvezi s tem glej zgoraj v opombi 45 navedene sklepne predloge Portielje, točka 71.

47 — Točke od 81 do 83 izpodbijane sodbe.

48 — V zvezi s tem glej zgoraj v opombi 37 navedeno sodno prakso.

75. Pojem podjetja prav tako izhaja iz primarnega prava Unije in ima zato v okviru pravnega reda Unije status ustavnega pojma (glej zlasti člene 81 ES, 82 ES, 86 ES in 87 ES, ki so postali členi 101 PDEU, 102 PDEU, 106 PDEU in 107 PDEU). Ena od osnovnih nalog Sodišča Evropske unije, ki zagotavlja upoštevanje prava pri razlagi in uporabi Pogodb (člen 19(1), drugi stavek, PEU), je, da prek razlage določa njegovo vsebino in obseg.

76. Ker je pojem podjetja osnovni element pravil o konkurenci, ki so nujna za delovanje notranjega trga, ga je treba v vsej Uniji razlagati in uporabljati enotno ter ne more biti odvisen od posebnosti nacionalnega prava družb v državah članicah. Sicer za podjetja, ki delujejo na notranjem trgu, ne bi bilo mogoče zagotoviti enotnega pravnega okvira („level playing field“).

77. Čeprav je v skladu z zdaj veljavnim pravom Unije urejanje prava družb pretežno še vedno v pristojnosti držav članic, pa morajo te pri uresničevanju te pristojnosti⁴⁹ – tako kot na drugih pravnih področjih⁵⁰ – vseeno spoštovati upoštevno pravo Unije in pristojnosti te.

78. Trditve pritožnic, ki temeljijo na nepristojnosti Unije, je treba torej zavrniti kot nedopustne, v vsakem primeru pa kot neutemeljene.

iii) Zatrjevana kršitev pridržka bistvenosti

79. Schindler nazadnje trdi, da je določitev načel o soodgovornosti matične družbe za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ki jih stori njena hčerinska družba, v izključni pristojnosti zakonodajalca Unije ter da ne more biti prepuščena praksi Komisije in sodišč Unije. To naj bi izhajalo iz pridržka bistvenosti, ki naj bi bil od Lizbonske pogodbe dalje določen v členu 290(1) PDEU.

80. Tudi ta očitek pomeni nov izpodbojni razlog, ki ni bil uveljavljan na prvi stopnji, in zato – iz istega razloga kot prej obravnavani očitek v zvezi s posegom v pristojnosti držav članic – ni dopusten.⁵¹

81. Iz vsebinskega vidika je treba opozoriti, da člen 290(1) PDEU za vprašanje, ki se postavlja v tem okviru, sploh ni upošteven, saj se nanaša le na primer delegiranih pravnih aktov Komisije za dopolnitev ali spreminjanje zakonodajnih aktov institucij Unije. Preganjanje kršitev prava o omejevalnih sporazumih na ravni Unije pa je pristojnost, ki spada med izvirne pristojnosti Komisije kot organa, pristojnega za konkurenco, in ki ji je nista dodelila Evropski parlament ali Svet Evropske unije, ampak jo ima – tudi neodvisno od Uredbe št. 1/2003 – na podlagi primarnega prava (člen 105 PDEU, prej člen 85 ES).

82. Tudi če se Schindler na člen 290(1) PDEU sklicuje le v smislu v njem izraženega splošnega ustavnopravnega načela, v skladu s katerim bistvene elemente ureditve nekega področja sprejemajo le zakonodajni organi in pristojnosti za to ni mogoče prenesti na izvršilne organe, njena argumentacija ni uspešna.

83. Izhodišče za soodgovornost matične družbe za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ki jih storijo njihove stoddotne ali skoraj stoddotne hčerinske družbe, je, kot je bilo že omenjeno, pojem konkurenčnega prava „podjetje“, ki se razlikuje od pojma pravne osebe. *Podjetje* je udeleženec omejevalnega sporazuma in *podjetje* se oglobi, in sicer ne glede na to, ali ga tvori ena pravna oseba ali več teh.

49 — O pristojnostih Unije ne tem področju glej zlasti člen 50(2)(g) PDEU.

50 — Glej med drugim sodbe z dne 14. februarja 1995 v zadevi Schumacker (C-279/93, Recueil, str. I-225, točka 21, v zvezi z neposrednimi davki); z dne 23. oktobra 2007 v združenih zadevah Morgan in Bucher (C-11/06 in C-12/06, ZOdl., str. I-9161, točka 24, v zvezi z organizacijo izobraževalnih sistemov in določanjem vsebine poučevanja) in z dne 10. marca 2009 v zadevi Hartlauer (C-169/07, ZOdl., str. I-1721, točka 29, v zvezi z organizacijo sistemov socialne varnosti).

51 — Glej točko 70 teh sklepnih predlogov in sodno prakso, navedeno v opombi 37.

84. V nasprotju s trditvijo družbe Schindler samostojnost pojma podjetje ne izhaja samo iz prakse Komisije kot izvršilnega organa ali sodišča kot sodnega organa, ampak temelji na Pogodbah. Že primarno pravo Unije skrbno razlikuje med pojmom pravne osebe (glej na primer člene 15(3) PDEU, 54, drugi odstavek, PDEU, 75, prvi odstavek, PDEU, 263, četrti odstavek, PDEU in 265, tretji odstavek, PDEU), pojmom družbe (glej člen 50(2)(g) PDEU in 54, drugi odstavek, PDEU) in pojmom podjetja, ki je razširjen predvsem v konkurenčnem pravu (glej na primer člen 101 PDEU, 102 PDEU, 106 PDEU in 107 PDEU).

85. Z drugimi besedami, mogoče je razbrati, da je zakonodajalec Pogodb izvirno določil, da je za kršitev prava o omejevalnih sporazumih lahko odgovoren tudi gospodarski subjekt *sui generis*, torej podjetje, udeleženo v omejevalnem sporazumu, in ne nujno samo posamezna pravna oseba ali gospodarska družba.

86. Zato trditve družbe Schindler, utemeljene s pridržkom bistvenosti, niso prepričljive.

87. V zvezi s tem ni pomembna tudi okoliščina, da je zakonodajalec Unije v členu 23(4) Uredbe št. 1/2003 sprejel posebno ureditev, v skladu s katero se lahko globe, naložene *podjetniškimi združenjem*, pod določenimi pogoji zahtevajo tudi od njihovih članov. Predmet navedene določbe namreč sploh ni odgovornost podjetij za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ki so jih storila sama, ampak odgovornost podjetij za kršitve prava o omejevalnih sporazumih večjega subjekta, ki sam nima statusa podjetja, ampak je samo sestavljen iz več podjetij. Če je torej iz člena 23(4) Uredbe št. 1/2003 sploh mogoče izpeljati kakršno koli ugotovitev v zvezi s pridržkom bistvenosti, potem je to ta, da je posebna zakonska ureditev potrebna le za primere, v katerih krog tistih, ki odgovarjajo za kršitev prava o omejevalnih sporazumih, presega okvir pojma podjetje.

88. Glede na navedeno je treba trditve Schindler v zvezi s pridržkom bistvenosti zavrniti kot nedopustne, v vsakem primeru pa kot neutemeljene.

iv) Vmesni sklep

89. Skratka, prvi del sedmega pritožbenega razloga je treba zavrniti.

b) Graja, ki jo je izrazila Schindler v zvezi z uporabo domneve 100 % v tem postopku (drugi del sedmega pritožbenega razloga)

90. V drugem delu sedmega pritožbenega razloga Schindler graja to, kako je Splošno sodišče uporabilo domnevo 100 %, zlasti kar zadeva zahteve za ovržbo te domneve. Pritožnice menijo, da je Splošno sodišče v obravnavnem primeru neupravičeno izhajalo iz tega, da je družba Schindler Holding kot matična družba⁵² soodgovorna za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ki so jih storile njene štiri hčerinske družbe v Nemčiji, Belgiji, Luksemburgu in na Nizozemskem.

52 — Družba Schindler matično družbo označuje tudi kot „vrhovno družbo koncerna“. V nadaljevanju bom zaradi poenostavitve še naprej uporabljala izraz „matična družba“ v smislu sodne prakse iz zadeve Akzo Nobel.

91. Na prvi pogled bi se lahko zdelo, da se s tem razlogom izpodbija samo presoja dejstev in dokazov, ki jo je opravilo Splošno sodišče, in da se Sodišču predlaga, naj presojo Splošnega sodišča nadomesti s svojo oceno. To v pritožbenem postopku ne bi bilo dopustno.⁵³ V resnici pa gre tu za vprašanje, ali se je Splošno sodišče pri presoji dejstev in dokazov ravnalo po pravilnih merilih in standardih. To pa je pravno vprašanje, ki ga Sodišče v pritožbenem postopku lahko preizkusi.⁵⁴

92. Zlasti je treba razjasniti, ali za izključitev soodgovornosti matične družbe zadostuje že obstoj programa skladnosti s predpisi („Compliance-programme“).⁵⁵ Poleg tega je med strankami sporno tudi to, v kolikšnem obsegu je za ovržbo domneve 100 % treba razkriti „odnose znotraj koncerna“ med matično družbo in njenimi hčerinskimi družbami.

i) O pomenu programa skladnosti s predpisi družbe Schindler Holding

93. Schindler najprej meni, da je soodgovornost matične družbe za njene stoodstotne hčerinske družbe izključena že, če je izpolnila dolžnosti skrbnega ravnanja in zlasti vzpostavila program skladnosti s predpisi. Schindler meni, da se od matične družbe ne more zahtevati več kot dokaz „delujočega“ programa skladnosti s predpisi.

94. Ta utemeljitev ni zadostna. Očitno je osnovana na napačni predstavi, da temelji soodgovornost matične družbe za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ki jih stori njena stoodstotna hčerinska družba oziroma njene stoodstotne hčerinske družbe, na očitku odgovornosti za neustrezno organizacijo, torej na kršitvi določenih dolžnosti skrbnega ravnanja, ki zavezujejo matično družbo. Vendar pa to ne drži.

95. Izhodišče za odgovornost matične družbe ni pomanjkljiva organizacija ali pomanjkljiv nadzor delovnih procesov v koncernu, ampak izključno okoliščina, da je imela matična družba ob kršitvi prava o omejevalnih sporazumih odločilen vpliv na poslovno politiko svoje hčerinske družbe. Ta odločilni vpliv – ne pa odgovornost za neustrezno organizacijo – se domneva, če je zadevna hčerinska družba v stoodstotni ali skoraj stoodstotni lasti matične družbe (domneva 100 %).

96. Skladno s tem za ovržbo domneve 100 % prav tako ni pomembno, ali je matična družba vzpostavila program skladnosti s predpisi. Tak program bi sicer lahko omogočil ponazoritev določenih internih prizadevanj podjetja za izogibanje kršitvam prava o omejevalnih sporazumih (in kršitvam prava na sploh), katerih uporabnost ni sporna. Nikakor pa program skladnosti s predpisi ni primeren za to, da se dokaže neobstoj odločilnega vpliva matične družbe na poslovno politiko hčerinske družbe ali da se vsaj nakaže, da matična in stoodstotna hčerinska družba – v nasprotju s prvim vtisom – *nista* skupno podjetje v smislu konkurenčnega prava.

97. Če bi kljub zgornjim ugotovitvam hoteli domnevati, da soodgovornost matične družbe za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ki jih stori hčerinska družba, temelji na očitku odgovornosti za neustrezno organizacijo, pa tega očitka ne bi mogli zavriniti samo s sklicevanjem na „delujoč program skladnosti s predpisi“, kot to poskuša Schindler v obravnavanem primeru.

53 — Sodba z dne 15. marca 2007 v zadevi British Airways proti Komisiji (C-95/04 P, ZOdl., str. I-2331, točka 137); glej tudi sodbi z dne 10. julija 2008 v zadevi Bertelsmann in Sony Corporation of America proti Impala (C-413/06 P, ZOdl., str. I-4951, točka 29) in z dne 29. marca 2011 v zadevi ThyssenKrupp Nirosta proti Komisiji (C-352/09 P, ZOdl., str. I-2359, točka 180) in zgoraj v opombi 43 navedeno sodbo Elf Aquitaine proti Komisiji (točka 68).

54 — Sodbi z dne 25. oktobra 2011 v zadevi Solvay proti Komisiji (C-109/10 P, ZOdl., str. I-10329, točka 51) in Solvay proti Komisiji (C-110/10 P, ZOdl., str. I-10439, točka 46).

55 — Pojem „compliance“ je splošen izraz za interne ukrepe, ki jih podjetja sprejmejo za zagotovitev skladnosti vsakodnevnega delovanja podjetja s predpisi. Pritožnice v vlogah iz postopkov na prvi in drugi stopnji opozarjajo, da v koncernu Schindler že od leta 1996 velja kodeks ravnanja („code of conduct“) in z njim povezane smernice („guidelines“), v katerih se sodelavce podjetja med drugim spodbuja, naj ravnajo skladno z veljavnimi zakoni in drugimi predpisi („comply with all applicable laws and regulations“) ter naznanijo vse kršitve teh predpisov. Poudarile so, da je osebje o tem redno obveščano in šolano in da je spoštovanje navedenih internih pravil pod nenehnim nadzorom, pri čemer so kršitve dosledno kaznovane. Pritožnice menijo, da je program skladnosti s predpisi družbe Schindler „vzoren“.

98. Ni namreč mogoče že vnaprej šteti, da je vzpostavljen „delujoč“ program skladnosti s predpisi, če ena stoddstotna hčerinska družba ali več teh v obdobju več let zakrivi tako težke kršitve pravil o konkurenci, ki veljajo na evropskem notranjem trgu, kakršne so bile ugotovljene v primeru udeležbe družbe Schindler v kartelu na področju dvigal v Nemčiji, Belgiji, Luksemburgu in na Nizozemskem.

99. Program skladnosti s predpisi morda res ne more preprečiti vsake, še tako majhne kršitve prava. Vendar pa mora ta program, ki „deluje“, omogočiti učinkovito preprečevanje težkih in dalj časa trajajočih kršitev prava o omejevalnih sporazumih ter odkrivanje morebitnih že storjenih kršitev zakonodaje in njihovo takojšno prenehanje. Tega pa glede na – v bistvenem neprerekane – ugotovitve Splošnega sodišča v zvezi s trajanjem in resnostjo udeležbe družbe Schindler v kartelu na področju dvigal tudi ob še tako dobrohotni presoji ni mogoče domnevati. Zato nikakor ni mogoče izhajati iz tega, da je Schindler „storila vse, kar je bilo v njeni moči,“ da bi preprečila sporne kršitve prava o omejevalnih sporazumih, in tudi Splošno sodišče nič podobnega – v nasprotju z nenehnim zatrdjevanjem družbe Schindler – ni ugotovilo v nobeni točki izpodbijane sodbe.⁵⁶

100. Zato je treba trditve Schindler, ki temeljijo na „delujočem programu skladnosti s predpisi“, zavrniti.

ii) Zahteva „razkritja odnosov znotraj koncerna“

101. Pritožnice poleg tega grajajo točke izpodbijane sodbe⁵⁷, v katerih Splošno sodišče ugotavlja, da so preostale trditve, ki jih je Schindler navedla za ovržbo domneve 100 %, nezadostne.

102. Za pritožnice je sporna zlasti točka 90 izpodbijane sodbe, v kateri Splošno sodišče obravnava vsebinsko utemeljenost trditve družbe Schindler v zvezi z njeno notranjo upravno strukturo in obveznostmi poročanja („reporting lines“ in „reporting obligations“) posameznih uslužbencev v nacionalnih hčerinskih družbah. Splošno sodišče v tej točki ugotavlja, da navedbe družbe Schindler ne zadostujejo za ovržbo domneve 100 %, ker družbeni odnosi med družbo Schindler Holding in njenimi hčerinskimi družbami, ki so delovale v zadevnih državah, niso bili obširneje pojasnjeni.⁵⁸

103. Schindler v odgovoru navaja, da za dokaz neobstoja odločilnega vpliva matične družbe na njeno stoddstotno hčerinsko družbo „nikakor ni mogoče zahtevati razkritja odnosov znotraj koncerna“.

104. Ta ocena ni pravilna. Samoumevno je, da se lahko od matične družbe, ki želi ovreči domnevo 100 %, zahteva, naj izčrpno pojasni svoje odnose s hčerinskimi družbami, zlasti ker vsi s tem povezani podatki izhajajo iz notranjega poslovnega razmerja med matično in hčerinsko družbo.

105. Samo bežne navedbe v zvezi z obsegom dolžnosti poročanja posamičnih uslužbencev ne morejo dati celovite in informativne podobe o poslovnih razmerjih znotraj podjetja. Za to bi bilo potrebno, da zadevno podjetje razjasni vse upoštevne elemente v zvezi z gospodarskimi, organizacijskimi in pravnimi povezavami zadevne hčerinske družbe z matično družbo.⁵⁹ Zlasti je treba na podlagi konkretnih dejavnikov iz vsakodnevne delovanja podjetja pojasniti, ali in v kolikšnem obsegu je hčerinska družba svojo poslovno politiko in delovanje na trgu oblikovala sama in zato ravnala samostojno, torej neodvisno od svoje matične družbe. Le sklicevanje na obseg dolžnosti poročanja uslužbencev očitno ne zadošča, da se prepričljivo dokaže neobstoj odločilnega vpliva na poslovno politiko hčerinskih družb.

56 — V točki 88 izpodbijane sodbe, na katero se družba Schindler večkrat sklicuje, Splošno sodišče nikakor ni ugotavljalo dejstev, ampak je le razpravljalo o hipotezi, da je družba „Schindler [...] morda res naredila vse, kar je bilo v njeni moči,“ pri čemer pa je razvidno, da samo Splošno sodišče te izjave ni sprejelo.

57 — Točke od 84 do 90 izpodbijane sodbe.

58 — Besedilo na koncu točke 90 izpodbijane sodbe.

59 — Zgoraj v opombi 37 navedena sodba Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točki 65 in 74, in zgoraj v opombi 43 navedena sodba General Química in drugi proti Komisiji, točka 51; v enakem smislu tudi zgoraj v opombi 43 navedena sodba Elf Aquitaine proti Komisiji, točka 54, in zgoraj v opombi 37 navedena sodba AOI, točka 43.

106. Graja družbe Schindler v zvezi s točko 90 izpodbijane sodbe zato ni utemeljena.

iii) Pojem „poslovna politika“ v okviru domneve 100 %

107. Pritožnice nazadnje trdijo – zlasti ob sklicevanju na točko 86 izpodbijane sodbe – da je Splošno sodišče izhajalo iz preširokega pojmovanja „poslovne politike“ hčerinskih družb, za katero se v primeru stoddotnega lastništva matične družbe domneva, da ima ta nanjo odločilen vpliv.

108. Tudi to trditev je treba zavrniti.

109. To, ali je hčerinska družba, kar zadeva njeno ravnanje na trgu, pod odločilnim vplivom matične družbe, ni odvisno samo od tega, kdo oblikuje njeno poslovno politiko v ožjem smislu, torej na primer politiko cen, dejavnosti proizvodnje in distribucije, cilje prodaje, bruto marže, stroške prodaje, denarni tok, zaloge in trženje. Nazadnje lahko namreč na ravnanje hčerinske družbe na trgu vplivajo vsi elementi v zvezi s poslovnimi, organizacijskimi in pravnimi povezavami med njo in matično družbo. Skladno s tem je Sodišče ugotovilo, da so za ovržbo domneve 100 % bistveni vsi ti elementi in da je zato odločilen dokaz neobstoja vplivanja na poslovno politiko v širšem smislu.⁶⁰ Splošno sodišče je to sodno prakso pravilno uporabilo za obravnavani primer.

110. Kljub sporu o obsegu pojma poslovna politika je treba opozoriti, da je Splošno sodišče v točkah od 84 do 90 izpodbijane sodbe izčrpno obravnavalo vse trditve, ki jih je Schindler navedla za ovržbo domneve 100 %, pri čemer je grajalo to, da so te trditve v bistvu temeljile na navedbah, ki niso bile podrobneje dokazane.⁶¹ Splošno sodišče je popolnoma upravičeno ugotovilo, da samo te navedbe ne zadostujejo za ovržbo domneve 100 %.⁶²

2. Načelo krivdne odgovornosti (šesti pritožbeni razlog in deli sedmega pritožbenega razloga)

111. S šestim pritožbenim razlogom in posameznimi deli sedmega pritožbenega razloga pritožnice poleg tega trdijo, da so načela prava Unije o odgovornosti podjetja za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, storjene v okviru njegovega področja odgovornosti, v nasprotju z načelom krivdne odgovornosti.

112. Ob podrobnejši preučitvi je razvidno, da trditev o kršitvi načela krivdne odgovornosti temelji na dveh ločenih očitkih: prvič, Schindler trdi, da je Splošno sodišče domnevo 100 % v breme družbe Schindler Holding uporabilo tako, da vzpostavlja objektivno odgovornost⁶³ (v zvezi s tem glej razdelek (a) spodaj). Drugič, Schindler graja, da Splošno sodišče v izpodbijani sodbi „ni dovolj upoštevalo osnovnih načel o pripisovanju odgovornosti“, ker je štelo, da za ugotovitev odgovornosti na področju prava o omejevalnih sporazumih zadostuje, da „je kateri koli uslužbenec hčerinske družbe ravnal v nasprotju s pravom o omejevalnih sporazumih“⁶⁴ (v zvezi s tem glej razdelek (b) spodaj).

a) Očitek, da domneva 100 % vzpostavlja objektivno odgovornost

113. Ker je Splošno sodišče ugotovilo, da Schindler njen program skladnosti s predpisi ne more razbremeniti krivde, pritožnice očitajo, da domneva 100 % vzpostavlja objektivno odgovornost družbe Schindler Holding kot matične družbe.

60 — Prav tam.

61 — Točke 86, 87 in 90 izpodbijane sodbe.

62 — Zgoraj v opombi 43 navedena sodba Elf Aquitaine proti Komisiji (točki 57 in 61) in sklep z dne 13. septembra 2012 v zadevi Total in drugi proti Komisiji (C-495/11 P, točka 57).

63 — Ta očitek je bil zatrjevan zlasti v okviru drugega dela sedmega pritožbenega razloga.

64 — Ta očitek je predmet šestega pritožbenega razloga.

114. Ni sporno, da načelo *nulla poena sine culpa* (ni kazni brez krivde), ki izhaja iz načel pravne države in krivdne odgovornosti, spada med splošna pravna načela, ki jih je treba upoštevati v postopkih v zvezi z omejevalnimi sporazumi na ravni prava Unije. Kot sem pred kratkim pojasnila drugje, gre za načelo z naravo temeljne pravice, ki izvira iz skupnih ustavnih tradicij držav članic.⁶⁵

115. To načelo v Listini Evropske unije o temeljnih pravicah in v EKČP sicer ni izrecno omenjeno, je pa nujni pogoj domneve nedolžnosti. Zato je mogoče izhajati iz tega, da je načelo *nulla poena sine culpa* implicitno vsebovano v členu 48(1) Listine in tudi v členu 6(2) EKČP, za katera je priznано, da se upoštevata v postopkih v zvezi z omejevalnimi sporazumi.⁶⁶ Ti določbi Listine in EKČP je nazadnje mogoče šteti za procesnopravna izraza načela *nulla poena sine culpa*.⁶⁷

116. V zvezi s sankcijami, ki jih na področju prava o omejevalnih sporazumih naloži Komisija, pride načelo *nulla poena sine culpa* do izraza v členu 23(2) Uredbe št. 1/2003: v skladu s to določbo se globe na področju prava o omejevalnih sporazumih lahko naložijo le za kršitve, storjene naklepno ali iz malomarnosti.

117. Pritožnice so v obravnavanem primeru torej popolnoma upravičeno opozorile na veljavo načela *nulla poena sine culpa*, ki ga označujejo s pojmom „Verschuldensgrundsatz“ (načelo krivdne odgovornosti). Vendar pa napačno menijo, da domneva 100 % vzpostavlja objektivno odgovornost matične družbe in da je v nasprotju z načelom *nulla poena sine culpa* samo zato, ker se matična družba s sklicevanjem na interni program skladnosti s predpisi ne more razbremeniti krivde.

118. Zdi se mi, da pritožnice narobe razumejo vsebino domneve 100 %. Ta domneva ne razkriva ničesar o tem, ali je podjetje pri kršitvi prava o omejevalnih sporazumih ravnalo *krivdno* (torej naklepno ali malomarno). Ne gre za domnevo krivde. Nasprotno, z domnevo 100 % se samo pojasnjuje vprašanje, iz katerih delov je sestavljeno podjetje, za katero je bilo dokazano, da je bilo – naklepno ali iz malomarnosti – udeleženo v omejevalnem sporazumu. Ugotovitev o tem, kako je podjetje sestavljeno, ne vsebuje še nobenega očitka o krivdi v zvezi s protipravnimi ravnanji v okviru omejevalnega sporazuma.

119. V skladu z domnevo 100 % je mogoče izhajati iz tega, da sta matična družba in njena stoodstotna hčerinska družba oziroma njene stoodstotne hčerinske družbe običajno del istega podjetja. V primeru takih kapitalskih razmerij je na prvi pogled mogoče sklepati, da ima matična družba odločilen vpliv na poslovno politiko svoje stoodstotne hčerinske družbe oziroma svojih stoodstotnih hčerinskih družb.

120. Matična družba lahko to domnevo ovrže s tem, da prepričljivo dokaže, da zadevna hčerinska družba v nasprotju s prvim vtisom samostojno oblikuje svojo poslovno politiko tako, da se njen položaj razlikuje od položaja, v kakršnem so običajno stoodstotne ali skoraj stoodstotne hčerinske družbe. Vendar pa za tak nasprotni dokaz, kot sem pojasnila zgoraj⁶⁸, ne more zadostovati le sklicevanje na program skladnosti s predpisi. Tak program namreč ni primeren za dokaz, da matična družba ne izvaja odločilnega vpliva na poslovno politiko hčerinske družbe.

65 — Glej moje sklepne predloge, predstavljene 28. februarja 2013 v zadevi Schenker in drugi (C-681/11, točki 40 in 41).

66 — Sodba z dne 8. julija 1999 v zadevi Hüls proti Komisiji (C-199/92 P, Recueil, str. I-4287, točki 149 in 150, v zvezi s členom 6(2) EKČP) in zgoraj v opombi 40 navedena sodba E.ON Energie proti Komisiji (točki 72 in 73, v zvezi s členom 48(2) Listine o temeljnih pravicah); v enakem smislu že sodba z dne 14. februarja 1978 v zadevi United Brands in United Brands Continental proti Komisiji (27/76, Recueil, str. 207, točka 265).

67 — Glej zgoraj v opombi 65 navedene sklepne predloge Schenker in drugi, točka 41.

68 — Glej točke od 93 do 100 teh sklepnih predlogov.

121. Če pa matična družba – kot v obravnavani zadevi – ne more dokazati, da ni izvajala odločilnega vpliva na poslovno politiko svoje hčerinske družbe oziroma svojih hčerinskih družb, potem je eden od pravnih subjektov podjetja, ki se je udeležilo spornega omejevalnega sporazuma. Matična družba je – skupaj s hčerinsko družbo oziroma hčerinskimi družbami – pravno utelešenje podjetja, ki se mu očita kršitev prava o omejevalnih sporazumih.⁶⁹

122. Druga stvar pa je, ali je to podjetje – prek svojih uslužbencev – sporno kršitev prava o omejevalnih sporazumih storilo *krivdno*. Ni sporno, da je treba, če obstaja dvom, krivdo *podjetja* v zvezi z njegovo udeležbo v protikonkurenčnih ravnanjih v okviru omejevalnega sporazuma v skladu z načelom *nulla poena sine culpa* ugotoviti posebej.⁷⁰ Domneva 100 % pa s tem vprašanjem o krivdi nima nič skupnega.

123. Očitek, da je domneva 100 % v nasprotju z načelom krivdne odgovornosti, je zato treba zavrniti.

124. Če bi hotele pritožnice izpodbijati, da je podjetje, katerega subjekti so, z udeležbo pri mahinacijah v okviru kartela na področju dvigal ravnalo krivdno, bi morale uveljavljati ustrezne očitke. Očitek, s katerim v pritožbi grajajo domnevo 100 %, za to ni primeren.

b) Očitek, da ne zadošča, da so prepoved omejevalnih sporazumov kršili kateri koli uslužbenci

125. Pritožnice poleg tega grajajo, da v izpodbijani sodbi ni konkretnih ugotovitev v zvezi z vprašanjem, kateri od njihovih uslužbencev so bili udeleženi pri kršitvah v okviru kartela na področju dvigal. Schindler meni, da Splošno sodišče zato „ni dovolj upoštevalo osnovnih načel o pripisovanju odgovornosti“.

126. Kot upravičeno poudarja Komisija, Schindler na prvi stopnji ni navedla primerljivega očitka. Zato gre za nov izpodbijni razlog, ki ga je nedopustno prvič uveljavljati v pritožbenem postopku.⁷¹

127. Ta očitek je tudi vsebinsko vse prej kot utemeljen.

128. Pritožnice med postopkom niso prerekale, da so bile osebe, ki so bile na strani družbe Schindler udeležene pri protikonkurenčnih ravnanjih v okviru kartela na področju dvigal, uslužbenci družbe Schindler. Zato v izpodbijani sodbi ni bilo treba podrobneje preučiti, kdo natančno so bile te osebe⁷² in ali je njihova ravnanja treba pripisati družbi Schindler.

129. Če so pritožnice z očitkom poleg tega želele nakazati, da se družbi Schindler Holding in štirim nacionalnim hčerinskim družbam lahko pripiše le protipravna ravnanja njihovih vsakokratnih zakonitih zastopnikov ali posebej pooblaščenih uslužbencev, njihovim trditvam prav tako ni mogoče pritrditi. V skladu z ustaljeno sodno prakso uporaba prepovedi omejevalnih sporazumov, ki jo določa pravo Unije, ne predvideva dejanja ali celo seznanjenosti družbenikov oziroma glavnih upraviteljev zadevnega podjetja. Nasprotno, zadostuje dejanje neke osebe, ki ima dovoljenje, da deluje za račun podjetja.⁷³

69 — V zvezi s tem glej moje sklepne predloge, predstavljene 23. aprila 2009 v zgoraj v opombi 37 navedeni zadevi Akzo Nobel proti Komisiji, točka 98.

70 — Tako sem na primer v zgoraj v opombi 65 navedenih sklepnih predlogih Schenker in drugi (zlasti točke od 38 do 48), pokazala, da podjetju zaradi kršitve prepovedi omejevalnih sporazumov, ki jo določa pravo Unije, ni dopustno naložiti globe, če je bilo podjetje v zmoti o zakonitosti svojega ravnanja (*zmota o prepovedi*) in mu te zmote ni mogoče očitati.

71 — V zvezi s tem glej zgoraj v opombi 37 navedeno sodno prakso.

72 — Komisija upravičeno opozarja, da so bili v sporni odločbi navedeni vsi podatki, potrebni v zvezi s tem (glej uvodne izjave 157, 224, 311, 347 in 387 te odločbe).

73 — Sodbi z dne 7. junija 1983 v združenih zadevah Musique Diffusion française in drugi proti Komisiji (od 100/80 do 103/80, Recueil, str. 1825, točka 97) in z dne 7. februarja 2013 v zadevi Slovenska sporitelja (C-68/12, točka 25).

130. Če bi se podjetjem v postopkih v zvezi z omejevalnimi sporazumi lahko pripisalo le ravnanja tistih uslužbencev, katerih protikonkurenčna dejanja so dokazljivo temeljila na konkretnem navodilu oziroma pooblastilu vodstva podjetja ali ki jih je vodstvo vsaj vede dopuščalo, prepoved omejevalnih sporazumov, določena v pravu Unije, ne bi imela praktičnega učinka. Podjetja bi se v takem primeru lahko brez težav in samo ob sklicevanju na formalne razloge razbremenila odgovornosti za kršitve prava o omejevalnih sporazumih.

131. Prav je, da se podjetju v običajnih okoliščinah pripišejo vsa protipravna dejanja – tudi taka, do katerih je prišlo brez vednosti in izrecne odobritve vodstva podjetja – ki so storjena v okviru njegovega področja odgovornosti. To pa je praviloma podano, kadar zadevna dejanja izvedejo uslužbenci podjetja v okviru dejavnosti, ki jo zanj opravljajo.

132. Okoliščina, da se uslužbenec podjetja v okviru programa skladnosti s predpisi redno poziva k zakonitemu ravnanju, ne more zadostovati za to, se podjetje otrese svoje odgovornosti na področju prava o omejevalnih sporazumih. Če namreč kljub takemu programu več let prihaja do težkih kršitev prava o omejevalnih sporazumih, je mogoče domnevati, da interna prizadevanja podjetja za skladnost s predpisi niso bila zadostna⁷⁴ in da zlasti niso bile predvidene primerne spodbude, ki bi uslužbenec odvrnile od protipravnih ravnanj.

3. Vmesni sklep

133. Glede na navedeno torej trditvam družbe Schindler v zvezi s soodgovornostjo družbe Schindler Holding kot matične družbe in načelom krivdne odgovornosti ni mogoče pritrditi. Šesti in sedmi pritožbeni razlog je zato treba zavrnila.

C – Nekatera druga pravna vprašanja v zvezi z naložitvijo in izračunom glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih

134. S preostalimi pritožbenimi razlogi Schindler postavlja vrsto pravnih vprašanj v zvezi z naložitvijo in izračunom glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih.

1. Veljavnost člena 23(2) Uredbe št. 1/2003 glede na načelo določnosti (tretji pritožbeni razlog)

135. V okviru tretjega pritožbenega razloga Schindler izpodbija veljavnost člena 23(2) Uredbe št. 1/2003 kot pravne podlage za naložitev glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih s strani Komisije. Schindler meni, da je ta določba v nasprotju kazenskopravno zahtevo po določnosti.

136. Kazenskopravna zahteva po določnosti, katere veljavnost je Sodišče priznalo tudi glede sankcij za kršitve prava o omejevalnih sporazumih⁷⁵, je izraz načela zakonitosti v zvezi s kaznivimi dejanji in kaznimi (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). To načelo je del splošnih pravnih načel, na katerih temeljijo skupne ustavne tradicije držav članic⁷⁶, in je bilo s členom 49 Listine o temeljnih pravicah že priznано kot načelo prava Unije. V skladu z načelom homogenosti (člen 52(3), prvi stavek, Listine) je pri razlagi člena 49 Listine ne nazadnje treba upoštevati člen 7 EKČP in v zvezi z njim sprejeto sodno prakso ESČP.

⁷⁴ — V zvezi s tem glej točke od 97 do 99 teh sklepnih predlogov.

⁷⁵ — Sodbe z dne 28. junija 2005 v združenih zadevah Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji (C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P in C-213/02 P, ZOdl., str. I-5425, točke od 215 do 223); z dne 22. maja 2008 v zadevi Evonik Degussa proti Komisiji (C-266/06 P, ZOdl., str. I-8, zlasti točke od 38 do 40) in z dne 17. junija 2010 v zadevi Lafarge proti Komisiji (C-413/08 P, ZOdl., str. I-5361, točki 94 in 95).

⁷⁶ — Sodbi z dne 3. maja 2007 v zadevi Advocaten voor de Wereld (C-303/05, ZOdl., str. I-3633, točka 49) in z dne 3. junija 2008 v zadevi Intertanko in drugi (C-308/06, ZOdl., str. I-4057, točka 70).

137. Iz kazenskopravne zahteve po določnosti izhaja, da morajo biti v zakonu jasno opredeljeni kazniva dejanja in kazni, s katerimi se ta kaznujejo⁷⁷ (*nullum crimen, nulla poena sine lege certa*).

138. Schindler trdi, da je člen 23(2) Uredbe št. 1/2003 oblikovan preveč nenatančno, in sicer, po eni strani, zaradi v njem uporabljenega pojma podjetje (v zvezi s tem glej razdelek (a) spodaj), in po drugi strani, zaradi v njem določenega okvira glob (v zvezi s tem glej razdelek (b) spodaj).

a) Zatrjevana nedoločnost pojma podjetje (prvi del tretjega pritožbenega razloga)

139. V zvezi z nedoločnostjo pojma podjetje v okviru člena 23(2) Uredbe št. 1/2003 je treba opozoriti, da Schindler na prvi stopnji ni navedla nobenega podobnega očitka. Zato gre za nov izpodbojni razlog, ki ga v okviru pritožbenega postopka ni več mogoče uveljavljati, ker se z njim nedopustno razširja predmet spora.⁷⁸

140. Ta očitek tudi vsebinsko ni utemeljen.

141. Res je, da pojem podjetje ni natančno opredeljen niti v primarnem niti v sekundarnem pravu Unije. Vendar pa uporaba nedoločenih pravnih pojmov v zakonskih predpisih – tudi kot podlaga za kaznivost v predpisih, ki spadajo v klasično kazensko pravo – ni nič neobičajnega.⁷⁹

142. Zahteve načela *nullum crimen, nulla poena sine lege certa* so izpolnjene, če lahko naslovnik norme iz besedila zadevne določbe in po potrebi iz razlage te določbe, ki jo poda sodišče, razbere, za katera dejanja in opustitve kazensko odgovarja.⁸⁰

143. Tako je v primeru pojma konkurenčnega prava „podjetje“, kot se uporablja v okviru prepovedi omejevalnih sporazumov, določene v pravu Unije (člen 101 PDEU, prej člen 81 ES), in pripadajoče kaznovalne določbe (člen 23(2)(a) Uredbe št. 1/2003). Ta pojem sodišča Unije že desetletja razlagajo enako („pojem podjetja zajema vse subjekte, ki opravljajo gospodarsko dejavnost, ne glede na njihovo pravno obliko in njihov način financiranja“).⁸¹

144. Kot sem navedla zgoraj⁸², se poleg tega že na ravni primarnega prava jasno razlikuje med pojmi pravne osebe, družbe in podjetja. Iz primarnih določb zakonodajalca Pogodb tako izhaja, da ni nujno, da je za kršitev prava o omejevalnih sporazumih odgovorna samo ena pravna oseba ali gospodarska družba, ampak lahko odgovarja tudi gospodarski subjekt *sui generis*, torej podjetje, ki se udeleži omejevalnega sporazuma. Na ravni sekundarnega prava Unije je razlikovanje med pojmom pravne osebe in podjetja ohranjeno, kot je ne nazadnje razvidno iz primerjave med členoma 7(2) Uredbe št. 1/2003 in členom 23 te uredbe.

77 — Zgoraj v opombi 76 navedeni sodbi *Advocaten voor de Wereld* (točka 50) in *Intertanko* (točka 71) ter zgoraj v opombi 75 navedeni sodbi *Evonik Degussa* proti Komisiji (točka 39) in *Lafarge* proti Komisiji (točka 94); v enakem smislu tudi sodba z dne 12. decembra 1996 v združenih zadevah *X* (C-74/95 in C-129/95, *Recueil*, str. I-6609, točka 25) in zgoraj v opombi 53 navedena sodba *ThyssenKrupp Nirosta* proti Komisiji (točka 80).

78 — V zvezi s tem glej v opombi 37 navedeno sodno prakso.

79 — Tako je na primer v nemškem *Strafgesetzbuch* (kazenski zakonik; v nadaljevanju: StGB) z izrazi „*Erregung oder Unterhaltung eines Irrtums*“ [spraviti v zmoto ali pustiti v zmoti] v okviru goljufije (člen 263 StGB), „*Treueverhältnis*“ [razmerje zaupanja] v okviru poneverbe (člen 266, druga možnost, StGB), „*Ausbeutung der erheblichen Willensschwäche eines anderen*“ [zloraba občutne šibkosti volje druge osebe] in „*auffällige Missverhältnis zwischen Leistung und Gegenleistung*“ [izrazito nesorazmerje med dajatvijo in nasprotno dajatvijo] v okviru oderuštva (člen 291 StGB) ali z dejanskim stanom kaznivega dejanja prisiljenja (člen 240 StGB).

80 — Zgoraj v opombi 76 navedeni sodbi *Advocaten voor de Wereld* (točka 50) in *Intertanko* (točka 71) ter zgoraj v opombi 75 navedeni sodbi *Evonik Degussa* proti Komisiji (točka 40) in *Lafarge* proti Komisiji (točka 94); v enakem smislu v zvezi s členom 7 EKČP glej sodbe ESČP z dne 27. septembra 1995 v zadevi *G* proti Franciji (pritožba št. 15312/89, série A št. 325-B, točka 25) in z dne 22. junija 2000 v zadevi *Coëme* in drugi proti Belgiji (pritožba št. 32492/96 in druge, *Recueil des arrêts et décisions* 2000-VII, točka 145).

81 — Sodba z dne 23. aprila v zadevi *Höfner in Elser* (C-41/90, *Recueil*, str. I-1979, točka 21); zgoraj v opombi 37 navedena sodba *Akzo Nobel* in drugi proti Komisiji (točka 54); zgoraj v opombi 43 navedena sodba *General Química* in drugi proti Komisiji (točka 34); zgoraj v opombi 44 navedena sodba *ArcelorMittal Luxembourg* in drugi proti Komisiji in drugim (točka 95) in zgoraj v opombi 37 navedena sodba *AOI* (točka 42); podobno že sodba z dne 12. julija 1984 v zadevi *Hydrotherm Gerätebau* (170/83, *Recueil*, str. 2999, točka 11).

82 — Glej točki 84 in 85 teh sklepnih predlogov.

145. Poleg tega so sodišča Unije v ustaljeni sodni praksi ugotovila, da je lahko podjetje, ki se udeleži omejevalnega sporazuma, sestavljeno iz več pravnih oseb, zlasti iz matične družbe in njene hčerinske družbe oziroma hčerinskih družb.⁸³ V sodni praksi so bila poleg tega razvita jasna merila – ne nazadnje domneva 100 %⁸⁴ – v skladu s katerimi je po potrebi mogoče ugotoviti, da te družbe odgovarjajo solidarno.

146. V teh okoliščinah noben naslovnik norme ne more resno trditi, da je pojem podjetja kot podlage za naložitev sankcij za kršitve prava o omejevalnih sporazumih premalo natančno opredeljen ali da je treba za podjetje v smislu člena 23(2)(a) Uredbe št. 1/2003 vedno šteti le tisto pravno osebo, ki je neposredno udeležena pri kršitvah, storjenih v okviru omejevalnega sporazuma.

147. Zato je treba prvi del tretjega pritožbenega razloga zavrniti.

b) Zatrjevana nedoločnost okvira glob (drugi del tretjega pritožbenega razloga)

148. Pritožnice poleg tega trdijo, da člen 23(2) Uredbe št. 1/2003 določa, da je Komisija pristojna za naložitev glob, vendar pa za to ne opredeljuje dovolj določnega pravnega okvira.

149. Sodišča Unije so primerljive očitke zoper pravni okvir, ki v Uniji velja za naložitev glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, obravnavala že večkrat in jih vsakič zavrnila.⁸⁵ Čeprav se dosedanja sodna praksa v glavnem nanaša še na člen 15(2) Uredbe (EGS) št. 17⁸⁶, pa jo je brez težav mogoče prenesti tudi na ureditev iz člena 23(2) Uredbe št. 1/2003, ki je nadomestil člen 15(2) Uredbe (EGS) št. 17 in ima v bistvu enako vsebino.

150. Splošno sodišče je to ustaljeno sodno prakso v izpodbijani sodbi ustrezno in izčrpno navedlo in uporabilo⁸⁷, zato je v nadaljevanju ne bom povzemala. Po preučitvi pisnih in ustnih trditev, ki jih je podala Schindler, ne vidim razloga, da bi Sodišču predlagala, naj od te sodne prakse odstopi.

151. Zlasti je treba poudariti, da tudi Lizbonska pogodba, ki je medtem začela veljati, ne daje povoda za temeljito prevrednotenje te problematike. Na vsebino kazenskopravnega načela določnosti, ki je priznано na ravni Unije, sta močno vplivala člen 7(1) EKČP ter sodna praksa ESČP in sodišč Unije v zvezi s tem vprašanjem. Z Lizbonsko pogodbo se vsebina te temeljne pravice ni bistveno spremenila.⁸⁸ Prav tako se ne zdi potrebno, da bi se prav na področju, kakršno je pravo o omejevalnih sporazumih, ki ne spada v jedro kazenskega prava⁸⁹, na podlagi člena 52(3), drugi stavek, Listine vzpostavilo širše varstvo, kot ga določa EKČP. To velja še toliko bolj, če upoštevamo, da so tudi v klasičnem kazenskem pravu zakonsko določeni okviri kazni praviloma opredeljeni zelo široko in da je organom kazenskega pregona pri določanju dejanske višine sankcij v vsakem posameznem primeru prepuščeno razmeroma široko polje proste presoje.

83 — Zgoraj v opombi 81 navedena sodba Hydrotherm Gerätebau, točka 11, in zgoraj v opombi 37 navedeni sodbi Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točka 55, in AOI, točka 42.

84 — Glej točko 60 teh sklepnih predlogov.

85 — Zgoraj v opombi 75 navedeni sodbi Evonik Degussa proti Komisiji (točke od 36 do 63) in Lafarge proti Komisiji (točki 94 in 95); sodbi Splošnega sodišča z dne 19. maja 2010 v zadevi Wieland-Werke in drugi proti Komisiji (T-11/05, točke od 58 do 73) in z dne 28. aprila 2010 v zadevi Amann & Söhne in Cousin Filterie proti Komisiji (T-446/05, ZOdl., str. II-1255, točke od 123 do 152).

86 — Uredba (EGS) št. 17 z dne 6. februarja 1962: Prva Uredba o izvajanju členov 85 in 86 Pogodbe (UL, posebna izdaja v slovenščini: poglavje 8, zvezek 1, str. 3).

87 — Glej zlasti točke od 97 do 109 izpodbijane sodbe.

88 — Tesna povezanost med členom 49 Listine in členom 7(1) EKČP je jasno izražena v Pojasnilih k Listini (navedena zgoraj v opombi 34, str. 17 [, 30 in naslednje]). Tudi Sodišče se v zgoraj v opombah 75 in 76 navedeni sodni praksi, v kateri je bilo načelo *nullum crimen, nulla poena sine lege* priznано kot splošno pravno načelo, v precejšnji meri opira na člen 7(1) EKČP.

89 — Glej točko 25 teh sklepnih predlogov.

152. V nasprotju s stališčem družbe Schindler samo zato, ker so se globe, ki jih je Komisije naložila za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, med leti nominalno gledano močno zvišale, ni mogoče sklepati, da je pravni okvir premalo natančno opredeljen. Skladno z ustaljeno sodno prakso lahko Komisija v okviru meja, določenih z Uredbo št. 1/2003 (prej Uredba št. 17), poviša višino glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, če je to potrebno za zagotovitev izvajanja politike konkurence Unije.⁹⁰

153. Tudi načelo *nulla poena sine lege certa* ne izključuje tega, da se uporaba obstoječe kazenske določbe prilagodi spremenjenim okoliščinam – zlasti pogostnosti, zapletenosti in teži kršitev.⁹¹ To pa mora še toliko bolj veljati za kvazikazenske določbe, kakršna je člen 23(2)(a) Uredbe št. 1/2003⁹² in za katere jamstev, ki izhajajo iz temeljnih pravic in veljajo za jedrno področje kazenskega prava, ni nujno treba – kot sem omenila zgoraj – uporabiti popolnoma dosledno⁹³.

154. Enako niso utemeljeni očitki, s katerimi Schindler graja najvišjo mejo globe v višini 10 % skupnega prometa podjetja, določeno v členu 23(2), drugi pododstavek, Uredbe št. 1/2003. Res je, da je ta najvišja meja spremenljiva, ker se ne navezuje na neki najvišji absolutni nominalni znesek, ampak na delež prometa. Vendar pa to ne pomeni, da je ureditev premalo določna. Vsako podjetje ve, kolikšen je njegov promet, in lahko zato brez težav oceni, koliko znaša najvišja morebitna globa za kršitev prava o omejevalnih sporazumih. Taka predvidljivost zapretene sankcije pa je skladna z zahtevami načela *nulla poena sine lege certa*.⁹⁴

155. Sicer pa izračun glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih ni – kot sem pred kratkim pojasnila drugje⁹⁵ – mehaničen postopek, v katerem bi se lahko za vsak omejevalni sporazum tako rekoč vnaprej z matematično natančnostjo določilo, koliko bo znašala naložena sankcija. Taka predvidljivost sankcije na decimalno natančno tudi ne bi bila primerna, ker bi udeležencem omejevalnega sporazuma preveč olajšala izračun „cene“ njihovega protipravnega ravnanja in omogočila preračunavanje, ali se jim bolj splača protipravna ali zakonita poslovna praksa. S tem pa bi bil resno ogrožen odvrtačni učinek, ki je ena od temeljnih funkcij sistema sankcij na področju prava o omejevalnih sporazumih.

156. Zaradi zgoraj navedenih razlogov je treba zavrnil očitek pritožnic, da okvir glob, določen v členu 23(2) Uredbe št. 1/2003, ni združljiv s hierarhično višjimi predpisi.

157. Nazadnje, nič drugega ne izhaja iz pridržka bistvenosti, na katerega se Schindler sklicuje podredno. Kot je bilo navedeno v zvezi z drugim vprašanjem⁹⁶, v skladu s tem ustavnopravnim načelom bistvene elemente ureditve nekega področja sprejemajo le zakonodajni organi in pristojnosti za to ni mogoče prenesti na izvršilne organe. Ta zahteva je v primeru člena 23(2)(a) Uredbe št. 1/2003 izpolnjena, ker je zakonodajalec Unije sam dovolj natančno – kot je bilo pojasnjeno zgoraj – določil okvir za naložitev glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih.

90 — Zgoraj v opombi 73 navedena sodba *Musique Diffusion française* in drugi proti Komisiji (točka 109); zgoraj v opombi 75 navedena sodba *Dansk Rørindustri* in drugi proti Komisiji (točka 169) in sodba z dne 14. oktobra 2010 v zadevi *Deutsche Telekom* proti Komisiji (C-280/08 P, ZOdl., str. I-9555, točka 294).

91 — Sodba ESČP z dne 22. novembra 1995 v zadevi *SW* proti Združenemu kraljestvu (pritožba št. 20166/92, série A št. 335-B, točka 36), ki se je nanašala na uporabo člena 7(1) EKČP v zvezi s kaznijo za posilstvo v zakonski skupnosti, ki ni bila izrecno urejena z zakonom.

92 — V enakem smislu sodba Splošnega sodišča z dne 8. julija 2008 v zadevi *AC-Treuhand* proti Komisiji (T-99/04, ZOdl., str. II-1501, točka 113).

93 — Glej točko 26 teh sklepnih predlogov.

94 — Zgoraj v opombi 75 navedeni sodbi *Evonik Degussa* proti Komisiji (točki 44 in 50) in *Lafarge* proti Komisiji (točka 95); v zvezi z zahtevo po predvidljivosti kazenskoopravnih posledic nekega ravnanja v okviru člena 7(1) EKČP glej sodbo ESČP z dne 17. decembra 2009 v zadevi *M* proti Nemčiji (pritožba št. 19359/04, točka 90).

95 — Glej moje sklepe predloge, predstavljene 13. decembra 2012 v zadevi *Ziegler* proti Komisiji (C-439/11 P, točka 120).

96 — Glej točko 82 teh sklepnih predlogov.

c) Vmesni sklep

158. Glede na navedeno je torej treba tretji pritožbeni razlog v celoti zavrni.

2. Zakonitost Smernic iz leta 1998 (četrti in peti pritožbeni razlog)

159. Pritožnice grajajo tudi Smernice iz leta 1998 in dvomijo o njihovi zakonitosti, ker naj Komisija ne bi bila pristojna za njihovo izdajo (glej razdelek (a) spodaj) in ker naj bi se te smernice v obravnavanem primeru uporabile retroaktivno (glej razdelek (b) spodaj).

a) Pristojnost Komisije za izdajo Smernic (četrti pritožbeni razlog)

160. S četrtem pritožbenim razlogom Schindler trdi, da „Smernice o nalaganju glob iz leta 1998 zaradi nepristojnosti Komisije za sprejemanje zakonodaje nimajo učinka“.

161. Dopustnost tega očitka se mi zdi precej dvomljiva, saj pritožnice nikjer izrecno ne navajajo, na kateri del izpodbijane sodbe se nanaša.⁹⁷

162. Tudi ob predpostavki, da Schindler graja točko 133 izpodbijane sodbe, pa je razvidno, da njene trditve vsebinsko temeljijo na napačni predstavi, da pomenijo Smernice iz leta 1998 zakonodajni akt ali vsaj zavezujoč predpis, s katerim je določena „kaznivost“ kršitev prava o omejevalnih sporazumih ali sankcije za te kršitve.

163. Vendar to ne drži.⁹⁸ Pravna podlaga za pristojnost Komisije za nalaganje glob na področju prava o omejevalnih sporazumih je izključno člen 23(2) Uredbe št. 1/2003, ki – kot je bilo že pojasnjeno⁹⁹ – popolnoma ustreza zahtevam pridrška bistvenosti in načela *nullum crimen, nulla poena sine lege certa*. Zato namen Smernic za določitev glob, ki jih je izdala Komisija, zlasti pa Smernic iz leta 1998, ni zapolnitev kakršnih koli praznin v ureditvi iz člena 23(2) Uredbe št. 1/2003.

164. Nasprotno, Smernice iz leta 1998 so namenjene, prvič, pojasnitvi nekaterih upravnih praks Komisije.¹⁰⁰ Drugič, Komisija je s temi Smernicami kot organ Evropske unije, pristojen za konkurenco, v okviru odgovornosti, ki je bila nanjo prenesena za zagotavljanje delovanja in razvoj sistema neizkrivljene konkurence na evropskem notranjem trgu, podala splošno mnenje v zvezi s politiko konkurence.¹⁰¹ Komisija je za to pooblaščen na podlagi člena 85 ES v povezavi s členom 211, druga alineja, ES (zdaj člen 105 PDEU v povezavi s členom 292, četrti stavek, PDEU).

165. Zato je treba četrti pritožbeni razlog zavrni.

97 — Sodba z dne 24. marca 2011 v zadevi ISD Polska in drugi proti Komisiji (C-369/09 P, ZOdl., str. I-2011, točka 66); glej tudi sklep z dne 14. decembra 1995 v zadevi Hogan proti Sodišču (C-173/95 P, Recueil, str. I-4905, točka 20) in zgoraj v opombi 14 navedeno sodbo Baustahlgewebe proti Komisiji (točka 113).

98 — V zvezi s tem glej moje sklepne predloge, predstavljene 6. decembra 2012 v zadevi Expedia (sodba z dne 13. decembra 2012, C-226/11, točki 26 in 30); v enakem smislu tudi zgoraj v opombi 75 navedena sodba Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji (točki 209 in 210) ter sodbi z dne 14. junija 2011 v zadevi Pfeiderer (C-360/09, ZOdl., str. I-5161, točki 21 in 23) in z dne 29. septembra 2011 v zadevi Arkema proti Komisiji (C-520/09 P, ZOdl., str. I-8901, točka 88).

99 — V zvezi s tem glej navedbe glede tretjega pritožbenega razloga, zlasti točke od 148 do 157 teh sklepnih predlogov.

100 — Zgoraj v opombi 98 navedena sodba Arkema proti Komisiji, točka 88; glej tudi zgoraj v opombi 17 navedeno sodbo Chalkor proti Komisiji, točka 60.

101 — V zvezi s tem glej v opombi 98 navedene sklepne predloge Expedia, točka 29. V zvezi z vlogo Komisije pri določanju politike konkurence v Evropski uniji glej med drugim sodbo z dne 14. decembra 2000 v zadevi Masterfoods (C-344/98, Recueil, str. I-11369, točka 46, prvi stavek).

b) Prepoved retroaktivnosti in načelo varstva zaupanja v pravo (peti pritožbeni razlog)

166. Schindler s petim pritožbenim razlogom, ki se nanaša na točke od 117 do 130 izpodbijane sodbe, trdi, da je uporaba Smernic iz leta 1998 za obravnavani primer v nasprotju s prepovedjo retroaktivnosti iz člena 7(1) EKČP in načelom varstva zaupanja v pravo. Podlaga za ta očitke bi bila lahko okoliščina, da je kartel na področju dvigal, v katerem je bila družba Schindler udeležena, začel delovati že pred letom 1998.

167. Kot sem pojasnila v zvezi z drugim vprašanjem¹⁰², se ta očitke ne presoja neposredno po EKČP, ampak glede na Listino o temeljnih pravicah – v obravnavanem primeru glede na člen 49 Listine – ki pa jo je treba razlagati in uporabljati v skladu s členom 7(1) EKČP (člen 6(1), tretji pododstavek, PEU v povezavi s členom 52(3), prvi stavek, Listine).

168. Trditve, ki jih je navedla Schindler, vsebinsko niso utemeljene.

169. Sodišča Unije so podobne očitke v zvezi s prakso Komisije pri nalaganju glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih obravnavala že večkrat in jih vsakič zavrnila. Ko je Komisija spremenila metodo, ki je bila podlaga za izračun glob, in jo uporabila za prej storjene kršitve prava o omejevalnih sporazumih, so zanikala obstoj kršitve prepovedi retroaktivnosti in tudi načela zaupanja v pravo.¹⁰³

170. Splošno sodišče je v izpodbijani sodbi to ustaljeno sodno prakso ustrezno in izčrpno navedlo in uporabilo¹⁰⁴, zato je v nadaljevanju ne bom povzemala. Po preučitvi trditev, ki jih je podala Schindler, ne vidim razloga, da bi Sodišču predlagala, naj od te sodne prakse odstopi.

171. Od uveljavitve Uredbe št. 17 leta 1962 lahko Komisija za kršitve prava o omejevalnih sporazumih naloži globe v višini do 10 % skupnega prometa podjetja.

172. Schindler se ne bi smela zanašati na to, da se metoda, ki jo je Komisija prvotno uporabljala za izračun glob, in prvotno znani obsegi golob, ki jih je nalagala Komisija, med trajanjem kartela na področju dvigal ne bodo spremenili. Že tedaj je bilo namreč splošno znano, da je Komisija pooblaščenca, da v okviru meja, opredeljenih z Uredbo št. 1/2003 (prej Uredba št. 17), poveča globe za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, če je to potrebno za zagotovitev izvajanja politike konkurence Unije.¹⁰⁵

173. Sicer pa se tudi na splošno v kazenskem pravu ni mogoče zanašati na to, da se bo obstoječa kazenska določba vedno uporabljala enako in predvsem enako blago ali strogo. Zlasti pa noben razumno misleč naslovnik norme ne more izhajati iz tega, da se praksa organov kazenskega pregona v zvezi z določitvijo višine sankcij za neko konkretno kršitev v okviru obstoječega in zakonsko določenega polja proste presoje, ki jim je priznано, ne bo nikdar dalje razvijala. Nasprotno, dopustno je, da se ta praksa prilagodi spremenjenim okoliščinam, kot so pogostnost, zapletenost in teža kršitev.¹⁰⁶

174. Toliko manj je mogoče sprejeti, da je imela Schindler v obravnavanem primeru legitimna pričakovanja, ki jih je treba varovati, saj je do kršitev, ki so ji očitane v okviru kartela na področju dvigal, večinoma prišlo po objavi Smernic iz leta 1998. Na to je upravičeno opozorila Komisija.

175. Glede na navedeno je treba zavrniti tudi peti pritožbeni razlog.

¹⁰² — Glej zlasti točke od 22 do 24 in 136 teh sklepnih predlogov.

¹⁰³ — Zgoraj v opombi 75 navedena sodba Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji (točke 217, 218 in od 227 do 231) in sodba Sodišča z dne 8. februarja 2007 v zadevi Groupe Danone proti Komisiji (C-3/06 P, ZOdl., str. I-1331, točke od 87 do 94).

¹⁰⁴ — Glej zlasti točke od 118 do 128 izpodbijane sodbe.

¹⁰⁵ — V zvezi s tem glej v opombi 90 navedeno sodno prakso.

¹⁰⁶ — Glej tudi točko 153 teh sklepnih predlogov.

3. Osnovni znesek globe in uveljavljani razlogi za zmanjšanje globe (deseti, enajsti in dvanajsti pritožbeni razlog)

176. Predmet desetega, enajstega in dvanajstega pritožbenega razloga so podrobnosti v zvezi z izračunom glob, ki so bile naložene družbi Schindler.

a) Opredelevitev kršitev za „zelo resne“ (deseti pritožbeni razlog)

177. Z desetim pritožbenim razlogom Schindler graja to, da so bile njene kršitve v okviru kartela na področju dvigal opredeljene za „zelo resne“. Meni, da so bili učinki teh kršitev na trg zelo majhni in da Splošno sodišče tega v zvezi z osnovnimi zneski glob, ki jih je bilo treba določiti, ni dovolj upoštevalo.

178. V zvezi s tem je dovolj, če opozorim, da v skladu z ustaljeno sodno prakso učinek protikonkurenčnega ravnanja ni odločilno merilo pri presoji o ustreznosti višine globe. Dejavniki, ki se nanašajo na namero za neko ravnanje, so lahko pomembnejši od dejavnikov v zvezi z njegovimi učinki, še zlasti kadar gre za kršitve, ki so že same po sebi resne, kot je na primer razdelitev trgov.¹⁰⁷

179. Prav take nedopustne omejitve, katerih namen je omejitev konkurence, so bile predmet kartela na področju dvigal. Cilj udeleženk kartela je bila medsebojna razdelitev naročil in trgov v štirih zadevnih državah članicah. Prav je, da se take kršitve pri določitvi osnovnih zneskov glob – ne glede na njihove dejanske učinke na dogajanje na trgu – opredeli za zelo resne.

180. Zato desetega pritožbenega razloga ni mogoče sprejeti.

181. Če Schindler v okviru desetega pritožbenega razloga Splošnemu sodišču očita, da dokazov ni izvedlo samo, pa velja to, kar sem navedla zgoraj v zvezi z drugim pritožbenim razlogom.¹⁰⁸ Sicer pa Splošnemu sodišču praviloma ni treba po uradni dolžnosti opraviti nadzora nad tehtanjem dejavnikov, ki jih je Komisija upoštevala pri določanju zneska globe.¹⁰⁹

b) Olajševalne okoliščine (enajsti pritožbeni razlog)

182. Z enajstim pritožbenim razlogom pritožnice trdijo, da bi morale Splošno sodišče globo zmanjšati ob upoštevanju tega, da je Schindler, prvič, v Nemčiji leta 2000 prostovoljno prenehala kršitev, in drugič, za vso skupino vzpostavila program skladnosti s predpisi.

183. Vendar take pravice do znižanja globe ni mogoče priznati z nobenega od vidikov, na katere se sklicuje Schindler.

184. Splošno sodišče je v zvezi s „prostovoljnim prenehanjem kršitve“ v Nemčiji upravičeno zavrnilo znižanje globe. Prostovoljno prenehanje kršitve ne more povzročiti znižanja globe za kršitve prava o omejevalnih sporazumih, ampak je to odvisno od okoliščin posameznega primera. V obravnavanem primeru je Splošno sodišče med drugim ugotovilo, da je „Schindler [...] – kot izhaja iz spisa – iz

107 — Sodbe z dne 2. oktobra 2003 v zadevi Thyssen Stahl proti Komisiji (C-194/99 P, Recueil, str. I-10821, točka 118); z dne 3. septembra 2009 v zadevi Prym in Prym Consumer proti Komisiji (C-534/07 P, ZOdl., str. I-7415, točka 96) in z dne 12. novembra 2009 v zadevi Carbone-Lorraine proti Komisiji (C-554/08 P, točka 84).

108 — Glej zlasti točke od 47 do 50 in 57 teh sklepnih predlogov.

109 — Zgoraj v opombi 26 navedena sodba KME in drugi proti Komisiji, točka 56.

kartela izstopila izključno zaradi nesporazuma s preostalimi udeleženkami, ki [ji] niso želele priznati večjega tržnega deleža¹¹⁰. V takih okoliščinah je lahko Splošno sodišče, ne da bi napačno uporabilo pravo, izhajalo iz tega, da nikakor ni mogoče govoriti o „vrnitvi v zakonitost“, ki jo je zatrjevala Schindler in za katero bi si podjetje morda lahko zaslužilo zmanjšanje globe.

185. V zvezi z morebitnimi programi skladnosti s predpisi, ki jih vzpostavi podjetje, pa sem že pojasnila, da jih je v postopku v zvezi z omejevalnimi sporazumi mogoče upoštevati kvečjemu, če omogočajo učinkovito preprečevanje težkih in dalj časa trajajočih kršitev prava o omejevalnih sporazumih ter odkrivanje morebitnih že storjenih kršitev zakonodaje in njihovo takojšnje prenehanje.¹¹¹ Kot je razvidno, program skladnosti s predpisi, ki ga je vzpostavila Schindler, v obravnavanem primeru teh pozitivnih učinkov ni imel; nasprotno, sodeč po nekaterih pojasnilih, ki jih je podala Schindler, je program odkrivanje kršitev celo otežil.¹¹² Ne bi bilo smiselno, če bi bilo podjetje za tak, očitno neprimeren program skladnosti s predpisi nagrajeno z znižanjem globe.

186. Zato je treba zavrni tudi enajsti pritožbeni razlog.

c) Znižanje globe zaradi sodelovanja s Komisijo (dvanajsti pritožbeni razlog)

187. Predmet dvanajstega pritožbenega razloga je zmanjšanje globe, ki je bila družbi Schindler naložena za njeno udeležbo v kartelu v Belgiji, Nemčiji in Luksemburgu, ker je podjetje v upravnem postopku sodelovalo s Komisijo. Schindler meni, da je Splošno sodišče njenemu sodelovanju v obravnavanem primeru pripisalo premajhen pomen.

i) Sodelovanje v okviru obvestila o ugodni obravnavi iz leta 2002 (prvi del dvanajstega pritožbenega razloga)

188. S prvim delom dvanajstega pritožbenega razloga Schindler trdi, da je Splošno sodišče Komisiji v okviru obvestila o ugodni obravnavi iz leta 2002 (tako imenovano „sporočilo leniency“)¹¹³ neupravičeno priznalo precej široko polje prostega preudarka in se omejilo samo na preizkus očitnih napak.

189. Splošno sodišče je res navedlo, da ima Komisija „široko polje prostega preudarka“, kadar presoja, ali dokazi, ki jih predloži podjetje v okviru obvestila o ugodni obravnavi iz leta 2002, „pomenijo znatno dodano vrednost v smislu odstavka 21 zadevnega obvestila“, in da lahko samo „razveljavi le očitno prekoračitev tega polja“.¹¹⁴

190. To pravno stališče Splošnega sodišča ni pravilno. Presoja vrednosti dokazov, ki jih podjetja zaradi sodelovanja s Komisijo predložijo v okviru obvestila o ugodni obravnavi iz leta 2002, se opravi pri izračunu globe. Zato spada na področje uporabe neomejene pristojnosti Splošnega sodišča (člen 261 PDEU v povezavi s členom 31 Uredbe št. 1/2003), ki mu omogoča, da preseže preprost nadzor zakonitosti in presojo Komisije nadomesti s svojo presojo¹¹⁵. Ker Splošno sodišče v tem okviru vseeno napotuje na „široko polje prostega preudarka“ Komisije, s tem pravno napačno opredeljuje obseg svojih pristojnosti.

110 — Točka 276 izpodbijane sodbe.

111 — Glej točki 99 in 132 teh sklepnih predlogov.

112 — V pritožbi je navedeno, da „pa je bil stranski učinek programa skladnosti s predpisi, vzpostavljenega v skupini Schindler, otežitev odkritja kljub vsemu nastalih kršitev, saj kršiteljem grozijo občutne sankcije“ (sic!).

113 — Obvestilo Komisije o imuniteti pred globami in zmanjševanju glob v primerih kartelov (UL 2002, C 45, str. 3; v nadaljevanju tudi: obvestilo o ugodni obravnavi iz leta 2002).

114 — Glej točke od 295 do 300 izpodbijane sodbe, zlasti točki 298 in 300.

115 — Zgoraj v opombi 17 navedeni sodbi Chalkor proti Komisiji, točka 63, ter Otis in drugi, točka 62.

191. Vendar pa taka napačna uporaba prava ne povzroči nujno razveljavitve izpodbijane sodbe.¹¹⁶ Nasprotno, odločilno je, katero merilo je Splošno sodišče uporabilo pri dejanskem preizkusu dodane vrednosti sodelovanja zadevnega podjetja s Komisijo.

192. V obravnavanem primeru Splošno sodišče v zvezi s tem nikakor ni molčalo, ampak je podrobno obravnavalo trditve, ki jih je Schindler navedla glede dodane vrednosti svojega sodelovanja s Komisijo v upravnem postopku.¹¹⁷ Zato je – kljub svojim pravno napačnim uvodnim pripombam – v končni fazi zadostilo pravnim zahtevam.

193. V tem okviru je treba zavrnilo zlasti trditev, da imajo dokazi, ki jih udeleženci omejevalnega sporazuma predložijo v upravnem postopku, vedno dodano vrednost za izvedbo dokazov, ki jo opravi Komisija, in da morajo vedno povzročiti zmanjšanje globe. Vrednost dokazov se ne presoja niti glede na njihovo število („*iudex non calculat*“) niti glede na to, kako pogosto se Komisija v sporni odločbi na njih sklicuje.¹¹⁸

194. Poleg tega v pritožbenem postopku ni naloga Sodišča, da presojo dodane vrednosti navedb družbe Schindler, ki sta jo opravila Komisija in Splošno sodišče, nadomesti s svojo presojo.¹¹⁹ Zato ni treba ponovno izvesti preizkusa, ali so imele navedbe, ki jih je Schindler podala Komisiji, enako vrednost kot navedbe družb ThyssenKrupp, Otis in Kone oziroma ali so sploh imele znatno dodano vrednost za izvedbo dokazov Komisije.

ii) Sodelovanje zunaj okvira obvestila o ugodni obravnavi iz leta 2002 (drugi del dvanajstega pritožbenega razloga)

195. V drugem delu dvanajstega pritožbenega razloga Schindler graja točke od 350 do 361 izpodbijane sodbe in očita, da ji je bilo za njeno sodelovanje zunaj okvira obvestila o ugodni obravnavi iz leta 2002 priznано premajhno znižanje globe, in sicer le 1 % za neizpodbijanje dejanskega stanja. Sklicujoč se na tretji naslov, šesta alineja, Smernic iz leta 1998 Schindler meni, da ima pravico do večjega znižanja glob, ki so ji bile naložene.

196. Ta trditev ni utemeljena.

197. Kot je pravilno pojasnila Komisija, namen ureditve iz naslova 3, šesta alineja, Smernic iz leta 1998 ni, da „se nezadostne navedbe, podane v okviru prošnje za ugodno obravnavo, kljub temu nagradi“. Za sodelovanje, kakršno je to, za katero se je odločila Schindler, in ki sicer spada na področje uporabe „ureditve o ugodni obravnavi“ (torej obvestila o ugodni obravnavi iz leta 2002), vendar ne izpolnjuje vseh pogojev, ki so v njej določeni, zlasti pogoja „znatne dodane vrednosti“, se ne prizna pravica do znižanja globe, zlasti pa ne na podlagi ureditve iz naslova 3, šesta alineja, Smernic iz leta 1998.

iii) Povzetek

198. Dvanajsti pritožbeni razlog je zato treba v celoti zavrniti.

116 — Zgoraj v opombi 26 navedeni sodbi KME in drugi proti Komisiji, točka 109, in KME Germany proti Komisiji, točka 136, ter zgoraj v opombi 17 navedena sodba Chalkor proti Komisiji, točka 82.

117 — Točke od 301 do 349 izpodbijane sodbe.

118 — V takem smislu upravičeno razluguje tudi Splošno sodišče v točki 346 izpodbijane sodbe.

119 — Sodba z dne 24. septembra 2009 v združenih zadevah Erste Group Bank in drugi proti Komisiji (C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P in C-137/07 P, ZOdl., str. I-8681, točka 256) in zgoraj v opombi 26 navedena sodba KME in drugi proti Komisiji (točka 79).

4. Zgornja meja 10 %, s katero je omejena višina globe (osmi pritožbeni razlog)

199. Z osmim pritožbenim razlogom Schindler trdi, da je pri uporabi zgornje meje 10 %, ki v skladu s členom 23(2), drugi pododstavek, Uredbe št. 1/2003 velja za globe, upošteven le promet vsakokratne nacionalne hčerinske družbe skupine Schindler, ne pa promet vsega koncerna družbe Schindler Holding.

200. Ta trditev ni pravilna. Pojem podjetja iz člena 81 ES (postal člen 101 PDEU) in pojem podjetja iz člena 23 Uredbe št. 1/2003 je obakrat enak. Obe določbi je treba uporabiti skladno. Za izračun zgornje meje 10 % je zato treba uporabiti *promet podjetja*, katerega skupni pravni subjekti so matična družba – v tem primeru je to družba Schindler Holding – in njene stoddostne hčerinske družbe – v obravnavanem primeru so to nacionalne hčerinske družbe v Nemčiji, Belgiji, Luksemburgu in na Nizozemskem.

201. Schindler bi z osmim pritožbenim razlogom lahko uspela le, če bi bili – v nasprotju z zgornjimi ugotovitvami¹²⁰ – utemeljeni očitki, ki jih je navedla v zvezi z uporabo domneve 100 % v obravnavanem primeru. Ker pa ni tako, je treba ta pritožbeni razlog zavrniti.

5. Lastninska pravica (deveti pritožbeni razlog)

202. Predmet devetega pritožbenega razloga je lastninska pravica. Schindler meni, da je prišlo z naložitvijo glob družbi Schindler Holding in njenim hčerinskim družbam v Belgiji, Luksemburgu in na Nizozemskem¹²¹ „zaradi njihove pretirane višine“ do posega v „bistvena in na mednarodnem pravu temelječa jamstva v zvezi z zaščito naložb in lastnine, ki jih Evropska unija zagotavlja [družbi] Schindler kot švicarskem podjetju“. Schindler Splošnemu sodišču v tem okviru očita zlasti, da ni upoštevalo zadevne sodne prakse ESČP v zvezi z lastninsko pravico.

a) Uvoda pripomba

203. Lastninska pravica je temeljna pravica, ki je v skladu s členom 17 Listine o temeljnih pravicah in v okviru splošnih pravnih načel prava Unije¹²² (člen 6(3) PEU) predmet varstva na ravni Unije. Na to se lahko sklicujejo tudi zasebniki, ki niso državljani držav članic Unije.¹²³

204. Ker Unija še ni pristopila k EKČP, se člen 1 prvega dodatnega protokola k EKČP¹²⁴ – v nasprotju s stališčem družbe Schindler – ne more neposredno uporabiti kot podlaga za lastninsko pravico¹²⁵; je pa ta določba, skupaj s sodno prakso ESČP, sprejeto v zvezi z njo, pomembna kot merilo za razlago in uporabo člena 17 Listine o temeljnih pravicah (člen 6(1), tretji pododstavek, PEU v povezavi s členom 52(3), prvi stavek, Listine)¹²⁶.

120 — Glej moja pojasnila v zvezi s sedmim pritožbenim razlogom.

121 — Globa, naloženi nemški hčerinski družbi Schindler, ni predmet tega pritožbenega razloga.

122 — Glej med drugim sodbe z dne 14. maja 1974 v zadevi Nold proti Komisiji (4/73, Recueil, str. 491, točka 14); z dne 13. decembra 1979 v zadevi Hauer (44/79, Recueil, str. 3727, točka 17) ter z dne 3. septembra 2008 v združenih zadevah Kadi in Al Barakat International Foundation proti Svetu in Komisiji (v nadaljevanju: Kadi, C-402/05 P in C-415/05 P, ZOdl., str. I-6351, točka 355).

123 — Sodišče je tako na primer v zgoraj v opombi 122 navedeni sodbi Kadi (točke od 354 do 371) dopustilo, da se zasebniki iz tretjih držav sklicujejo na lastninsko pravico, ki je v pravu Unije varovana kot temeljna pravica.

124 — Protokol h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin z dne 20. marca 1952 (ETS št. 9).

125 — Glej točko 22 teh sklepnih predlogov.

126 — Tesna povezanost med členom 17 Listine in členom 1 Prvega dodatnega protokola k EKČP je jasno izražena v Pojasnilih k Listini (navedena zgoraj v opombi 34, str. 17 [in 23]). Tudi sodna praksa Sodišča, v kateri je bila lastninska pravica priznana kot splošno pravno načelo, se močno opira na ta dodatni protokol (v zvezi s tem glej na primer zgoraj v opombi 122 navedeno sodbo Kadi, točka 356).

205. Kolikor se Schindler v pritožbi poleg tega sklicuje na jamstva iz mednarodnega prava, ki jih podrobneje ne opisuje, njene trditve v tem pritožbenem postopku niso dovolj vsebinsko opredeljene, da bi jih Sodišče lahko preizkusilo, in zato niso dopustne.¹²⁷

b) Očitana kršitev lastninske pravice kot temeljne pravice Unije

206. V zvezi s kršitvijo temeljne pravice, ki jo zatrjuje Schindler, je treba opozoriti, da se zdi, da pravzaprav ni nujno treba izhajati iz tega, da gre pri naložitvi globe za kršitev prava o omejevalnih sporazumih sploh za poseg v lastninsko pravico. Organi Unije zadevnemu podjetju namreč dejansko ne odvzamejo nobene postavke, na kateri ima lastninsko pravico, ampak mu samo na splošno nalagajo obveznost, da iz svojega premoženja plača določen denarni znesek. V tem smislu je tudi Splošno sodišče v izpodbijani sodbi poudarilo, da sporna odločba ne vpliva na lastniško strukturo v družbi Schindler.¹²⁸

207. Vendar pa je skladu s sodno prakso ESČP v zvezi s členom 1 Prvega dodatnega protokola k EKČP globe treba šteti za posege v lastninsko pravico, ker se zadevni osebi odvzame del njene lastnine, in sicer denarni znesek, ki ga mora plačati.¹²⁹ V skladu z načelom homogenosti je treba člen 17 Listine o temeljnih pravicah razlagati tako, da sta vsebina in obseg lastninske pravice na ravni Unije enaka kot vsebina in obseg, ki ju določa EKČP (člen 52(3), prvi stavek, Listine).

208. Sicer pa lastninska pravica v skladu z ustaljeno sodno prakso tako ali tako ni absolutna ali neomejena, ampak jo je treba pojmovati ob upoštevanju njene družbene funkcije.¹³⁰

209. Dalje, člen 52(1) Listine o temeljnih pravicah določa, da je lahko uresničevanje pravic, ki jih priznava ta listina, omejeno, če so te omejitve predpisane z zakonom, če spoštujejo bistveno vsebino teh pravic in svoboščin, če so ob upoštevanju načela sorazmernosti potrebne in če dejansko ustrezajo ciljem splošnega interesa, ki jih priznava Unija, ali so potrebne zaradi zaščite pravic in svoboščin drugih.¹³¹

210. Naložitev glob za kršitve prava o omejevalnih sporazumih temelji na členu 23(2)(a) Uredbe št. 1/2003 in ima s tem zakonsko podlago.¹³² Z naložitvijo glob se uresničuje cilj v javnem interesu: namen takih glob je ohranitev učinkovite konkurence na evropskem notranjem trgu¹³³, uresničujejo pa ga zlasti s tem, da odvračajo od kršitev prava o omejevalnih sporazumih in krepijo zaupanje vseh udeležencev na trgu v učinkovitost pravil o konkurenci na evropskem notranjem trgu.¹³⁴

127 — Sodbi z dne 8. julija 1999 v zadevi Hercules Chemicals proti Komisiji (C-51/92 P, Recueil, str. I-4235, točka 113) in z dne 11. septembra 2007 v zadevi Lindorfer proti Svetu (C-227/04 P, ZOdl., str. I-6767, točka 83).

128 — Točka 192 izpodbijane sodbe.

129 — Sodba ESČP z dne 11. januarja 2007 v zadevi Mamidakis proti Grčiji (pritožba št. 35533/04, točka 44); v podobnem smislu v zvezi z davki sodba ESČP z dne 3. julija 2003 v zadevi Buffalo proti Italiji (pritožba št. 38746/97, točka 32).

130 — Iz novejšie sodne prakse glej sodbe z dne 6. septembra 2012 v zadevi Deutsches Weintor (C-544/10, točka 54); z dne 15. januarja 2013 v zadevi Križan in drugi (C-416/10, točka 113) in z dne 31. januarja 2013 v zadevi McDonagh (C-12/11, točka 60).

131 — Glej tudi zgoraj v opombi 130 navedeno sodbo McDonagh, točka 61.

132 — To, da je uredbo treba šteti za zakonsko podlago, je Sodišče ugotovilo v sodbi z dne 9. novembra 2010 v združenih zadevah Schecke in Eifert (C-92/09 in C-93/09, ZOdl., str. I-11063, točka 66).

133 — Glede tega, da je ta cilj ob izdaji sporne odločbe izhajal iz primarnega prava, glej člen 3(1)(g) ES. Danes je enako mogoče razbrati iz protokola št. 27 o notranjem trgu in konkurenci, ki je priložen Pogodbama (UL 2008, C 115, str. 309; UL 2010, C 83, str. 309), kot je Sodišče potrdilo v zvezi s členom 102 PDEU (sodba z dne 17. februarja 2011 v zadevi TeliaSonera Sverige, C-52/09, ZOdl., str. I-527, točke 20 do 22). Poleg tega glej člen 119(1) PDEU (prej člen 4 ES), v skladu s katerim so države članice in Unija zavezane načelu odprtega tržnega gospodarstva s svobodno konkurenco.

134 — V zvezi s tem v opombi 65 navedene sklepne predloge Schenker in drugi, točka 114.

211. To, da je naložitev finančnih sankcij načeloma zakonita, je poleg tega izrecno priznано tudi v členu 1(2) Prvega dodatnega protokola k EKČP. Ta člen določa, da lahko države uveljavijo zakone, za katere menijo, da so potrebni – med drugim – za zagotovitev plačila denarnih kazni, pri čemer jim je v skladu s sodno prakso ESČP priznано polje proste presoje.¹³⁵

212. Nazadnje, do kršitve lastninske pravice zaradi naložitve glob lahko pride le, če te za ogrobljeno osebo pomenijo čezmerno breme ali odločilno prizadenejo njen finančni položaj; z drugimi besedami, globe ne smejo biti nesorazmerne.¹³⁶ V skladu s sodno prakso ESČP pa so globe nesorazmerne, kadar gre za izjemno visoke vsote, ki pomenijo tako pretirano obremenitev, da ima ta dejansko značaj razlastitve.¹³⁷

213. Temu standardu je Splošno sodišče v obravnavanem primeru v celoti zadostilo s tem, da je preizkusilo, ali so naložene globe nesorazmeren in nedopusten ukrep, ki ogroža bistvo temeljne pravice do spoštovanja lastnine.¹³⁸

214. To, ali neka globa pomeni tako nesorazmerno obremenitev, se ne more presojati samo na podlagi njenega nominalnega zneska, ampak je treba upoštevati zlasti plačilno zmožnost subjekta, ki mu je bila naložena. Dejstvo, da je ESČP štelo, da pomenijo globe v skupni višini skoraj 8 milijonov EUR, naložene fizični osebi za različne carinske prekrške, kršitev lastninske pravice¹³⁹, ne omogoča kakršnih koli sklepov v okviru tega primera, v katerem gre za težke in dalj časa trajajoče kršitve prava o omejevalnih sporazumih velikega podjetja, ki deluje na mednarodni ravni in ima hčerinske družbe v več državah članicah.

215. Jasno je, da utegnejo biti globe, ki jih Komisija naloži v skladu s členom 23(2)(a) Uredbe št. 1/2003, boleče, in sicer tudi za tako veliko podjetje kot je Schindler. Vendar to ustreza njihovi funkciji, tako da zlasti pri težkih in dalj časa trajajočih kršitvah prava o omejevalnih sporazumih, kakršne so predmet obravnave v tem primeru, nikakor niso nepravilne. Poleg tega v običajnem primeru zaradi zakonsko določene najvišje meje globe v višini 10 % skupnega prometa iz preteklega leta ne more priti do nesorazmerne obremenitve podjetja, ki bi *de facto* delovala razlastitveno.¹⁴⁰

216. Očitek razlastitve, ki ga zatrjujejo pritožnice, pa ne temelji toliko na obremenitvi družbe Schindler kot podjetja ali Schindler Holding kot pravne osebe, ampak zlasti na individualizirani analizi obremenitev, ki naj bi zaradi naloženih glob nastala trem nacionalnim hčerinskim družbam Schindler v Belgiji, Luksemburgu in na Nizozemskem. Taka individualizirana analiza položaja posameznih pravnih oseb pa vnaprej ni dopustna, če gre za naložitev glob podjetjem, ki tvorijo en gospodarski subjekt in so samo formalno sestavljena iz več pravnih oseb.¹⁴¹

135 — Zgoraj v opombi 129 navedena sodba Mamidakis proti Grčiji, točka 48.

136 — Zgoraj v opombi 129 navedena sodba Mamidakis proti Grčiji (točka 44 *in fine* ter točki 45 in 47); glej tudi sodbo ESČP z dne 5. julija 2001 v zadevi Phillips proti Združenemu kraljestvu (pritožba št. 41087/98, *Recueil des arrêts et décisions* 2001-VII, točka 51) in sklep z dne 13. januarja 2004 v zadevi Orion Břeclav proti Češki republiki (pritožba št. 43783/98).

137 — Zgoraj v opombi 129 navedeni sodbi Mamidakis proti Grčiji, točki 47 in 48, in Buffalo proti Italiji, točka 32, in zgoraj v opombi 136 navedeni sklep Orion Břeclav proti Češki republiki.

138 — Glej zlasti točki 190 in 191 izpodbijane sodbe.

139 — Zgoraj v opombi 129 navedena sodba Mamidakis proti Grčiji, točki 47 in 48.

140 — Drugače bi bilo lahko v primeru, v katerem bi izredne okoliščine močno okrnile finančno zmožnost podjetja ob naložitvi globe. Vendar za to v obravnavanem primeru ni podlage in družba Schindler se na take izjemne okoliščine ni sklicevala.

141 — V zvezi s tem glej moja pojasnila k šestemu in sedmemu pritožbenemu razlogu (točke od 60 do 133 teh sklepnih predlogov).

217. Tudi očitek družbe Schindler Holding v zvezi z zmanjšanjem vrednosti njenih investicij v njenih treh hčerinskih družbah v tem okviru ni prepričljiv argument. V notranjem razmerju družba Schindler Holding sama odloča, ali bo globe, naložene podjetju, poravnala iz premoženja zadevne hčerinske družbe ali pa bo za to uporabila svoje premoženje kot matična družba. Kot je pravilno pojasnilo Splošno sodišče, posamezne družbe, ki pripadajo isti skupini in jim je naloženo solidarno plačilo iste globe, same opredelijo prispevek, ki ga bo plačala vsaka od njih.¹⁴²

218. Nazadnje je treba spomniti na to, da se matična družba koncerna, ki odločilno vpliva na poslovno politiko svojih hčerinskih družb in ima zato znotraj koncerna „v rokah škarje in platno“, svoji odgovornosti za kršitve prava o omejevalnih sporazumih ne more izogniti, čeprav so bile udeleženke omejevalnega sporazuma na videz le njene hčerinske družbe.¹⁴³ Pri izračunu glob in presoji plačilne zmožnosti podjetja je zato treba upoštevati tudi finančno sposobnost matične družbe.

219. Učinkovitost glob, naloženih podjetjem zaradi kršitev prava o omejevalnih sporazumih, bi bila občutno omejena, če bi se bilo treba pri izračunu vsakokratne sankcije ravnati po notranji organizaciji koncerna in dopustiti, da finančno močna matična družba kot holdinška družba očita zmanjšanje vrednosti svojih investicij, sicer pa si „umije roke“ in poskuša odgovornost za morebitne kršitve prava o omejevalnih sporazumih prevaliti na svoje finančno manj močne hčerinske družbe, čeprav je odločilno vplivala na njihovo poslovno politiko.

220. Glede na navedeno je Splošno sodišče torej pri preizkusu lastninske pravice uporabilo ustrezna pravna merila in na tej podlagi popolnoma upravičeno zanikalo obstoj posega v lastnino družbe Schindler.¹⁴⁴ Zato je treba deveti pritožbeni razlog zavrniti.

6. Načelo sorazmernosti (trinajsti pritožbeni razlog)

221. Nazadnje, Schindler se v trinajstem pritožbenem razlogu sklicuje na načelo sorazmernosti. Meni, da Splošno sodišče tega načela v točkah od 365 do 372 izpodbijane sodbe ni dovolj upoštevalo.

222. V skladu z ustaljeno sodno prakso je pri naložitvi glob treba upoštevati načelo sorazmernosti.¹⁴⁵ V skladu s členom 49(3) Listine o temeljnih pravicah ima to načelo, v skladu s katerim kazni ne sme biti nesorazmerna s kaznivim dejanjem, odslej status temeljne pravice.

223. Vendar pa Sodišče v pritožbenem postopku v zvezi z vprašanjem sorazmernosti globe presoje Splošnega sodišča ne nadomesti s svojo presojo iz razlogov pravičnosti, ampak se omeji na preizkus tega, ali je Splošno sodišče pri izvajanju neomejene pristojnosti storilo očitne napake, na primer, ker ni upoštevalo vseh bistvenih vidikov.¹⁴⁶ V pritožbenem postopku bi se napačna uporaba prava s strani Splošnega sodišča zaradi nesorazmerne *višine globe* lahko ugotovila le izjemoma, in sicer samo, če „višina sankcije ni le neprimerna, ampak tudi toliko čezmerna, da je nesorazmerna“¹⁴⁷.

224. V obravnavanem primeru taka napačna uporaba prava ni razvidna.

142 — Točka 194 izpodbijane sodbe.

143 — Glej zgoraj v opombi 37 navedene sklepne predloge Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točka 99.

144 — Točke od 185 do 196 izpodbijane sodbe.

145 — V tem smislu zgoraj v opombi 75 navedena sodba Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji (točka 319) in sodba z dne 7. januarja 2004 v združenih zadevah Aalborg Portland in drugi proti Komisiji (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, ZOdl., str. I-123, točka 365).

146 — V tem smislu glej zgoraj v opombi 145 navedeno sodbo Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točka 365; zgoraj v opombi 75 navedeno sodbo Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točki 244 in 303, ter zgoraj v opombi 14 navedeno sodbo Baustahlgewebe proti Komisiji, točka 128.

147 — Zgoraj v opombi 40 navedena sodba E.ON Energie proti Komisiji, točki 125 in 126.

225. Prvič, ni mogoče pritrditi očitku družbe Schindler, da se je Splošno sodišče brez preučitve posameznega primera zadovoljilo samo z ugotovitvijo, da najvišja meja glob v višini 10 %, določena v členu 23(2), drugi pododstavek, Uredbe št. 1/2003, ni prekoračena. Splošno sodišče je v resnici izjemno obširno obravnavalo sorazmernost glob, ki jih je Komisija naložila družbi Schindler, pri čemer je med drugim preučilo vidike, kot so posebna teža kršitev, zahteva po odvratilnem učinku sankcij ter velikost in gospodarska moč gospodarskega subjekta, ki ju predstavlja Schindler kot podjetje.¹⁴⁸

226. Drugič, enako neprepričljiva je trditev družbe Schindler, da družba Schindler Holding ne bi smela biti upoštevana pri presoji velikosti in gospodarski moči podjetja. Prav nasprotno, v skladu z zahtevami prava je bilo treba, kot sem pojasnila zgoraj¹⁴⁹, upoštevati plačilno zmožnost celotnega podjetja Schindler, vključno z družbo Schindler Holding kot matično družbo.

227. Nazadnje, trditve Schindler, s katerimi ta poskuša prerekati sorazmernost glob samo z vidika njihove nominalne velikosti in se pri tem sklicuje na sodno prakso ESČP¹⁵⁰, je treba zavrnila iz istih razlogov, ki sem jih predstavila že zgoraj v zvezi z lastninsko pravico¹⁵¹.

228. Tudi trinajsti pritožbeni razlog je torej treba v celoti zavrnila.

D – Povzetek

229. Ker pritožnice ne morejo uspeti z nobenim od pritožbenih razlogov, ki so jih navedle, je treba pritožbo v celoti zavrnila.

V – Stroški

230. Če se pritožba, kot predlagam v obravnavanem primeru, zavrne, o stroških odloči Sodišče v skladu s členom 184(2) Poslovnika, pri čemer so podrobnosti urejene v členih od 137 do 146 Poslovnika v povezavi s členom 184(1) Poslovnika¹⁵².

231. Iz člena 138(1) in (2) Poslovnika v povezavi s členom 184(1) Poslovnika izhaja, da se plačilo stroškov na predlog naloži neuspeli stranki; če je neuspeh več, Sodišče odloči o porazdelitvi stroškov. Ker je Komisija podala tak predlog, pritožnice pa s pritožbenimi razlogi niso uspele, se jim naloži plačilo stroškov. Nositi jih morajo solidarno, ker so pritožbo vložile skupaj.¹⁵³

232. Svetu, ki je bil v okviru prvostopenjskega postopka intervenient v podporo Komisije in je sodeloval tudi v pritožbenem postopku, bi bilo sicer ob uporabi člena 184(4), drugi stavek, Poslovnika mogoče naložiti plačilo lastnih stroškov. Vendar pa to ni nujno, kar je razvidno že iz besedila določbe („lahko“).¹⁵⁴ Menim, da v obravnavanem primeru ni tehtnih razlogov za to, da se Svetu naloži plačilo lastnih stroškov. Kajti tudi ob predpostavki, da je imel Svet občuten institucionalni interes za obrambo

148 — V zvezi s tem glej točke od 367 do 370 izpodbijane sodbe.

149 — Glej točke od 199 do 201, 218 in 219 teh sklepnih predlogov.

150 — Družba Schindler se sklicuje na zgoraj v opombi 129 navedeno sodbo Mamidakis proti Grčiji, točka 44.

151 — Glej zlasti točke od 214 do 219 teh sklepnih predlogov.

152 — V skladu s splošnim načelom, da se nova postopkovna pravila uporabljajo za vse postopke, ki ob njihovi uveljavitvi še potekajo (ustaljena sodna praksa, glej na primer sodbo z dne 12. novembra 1981 v združenih zadevah Meridionale Industria Salumi in drugi, od 212/80 do 217/80, Recueil, str. 2735, točka 9), se o stroških v obravnavanem primeru odloči v skladu s Poslovnikom Sodišča z dne 25. septembra 2012, ki je začel veljati 1. novembra 2012 (v tem smislu sodba z dne 6. decembra 2012 v zadevi Komisija proti Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, točke od 83 do 85). Sicer pa med omenjenimi določbami in členom 69(2), v povezavi s členoma 118 in 122(1) Poslovnika Sodišča z dne 19. junija 1991, ni vsebinske razlike.

153 — Sodba z dne 14. septembra 2010 v zadevi Akzo Nobel Chemicals in Akros Chemicals proti Komisiji in drugim (C-550/07 P, ZOdl., str. I-8301, točka 123); v enakem smislu sodba z dne 31. maja 2001 v združenih zadevah D in Švedska proti Svetu (C-122/99 P in C-125/99 P, Recueil, str. I-4319, točka 65) – v okviru te zadeve sta D in Kraljevina Švedska celo vložila ločeni pritožbi, vendar jima je bilo kljub temu naloženo, naj stroške nosita solidarno.

154 — Tako v zgoraj v opombi 75 navedeni sodbi Evonik Degussa proti Komisiji, točka 3 izreka.

veljavnosti Uredbe št. 1/2003, je treba upoštevati, da pritožnice z razlogi, s katerimi so izpodbijale to uredbo, niso odprle nobenih novih, do zdaj nerazjasnenih pravnih vprašanj.¹⁵⁵ Nasprotno, v tej točki so pritožnice poskušale samo doseči, da bi Sodišče spremenilo svojo dosedanje sodno prakso. Prav je, da za to nosijo tveganje plačila stroškov. Sodišče bi jim zato moralo naložiti, da poleg svojih stroškov nosijo tudi stroške Sveta, tako kot je tudi v drugih primerih strankam, ki s pritožbami niso uspele, naložilo plačilo stroškov intervenientke, ki je v postopku na prvi stopnji nastopala v podporo nasprotne stranke in ki je – kot v obravnavanem primeru Svet – v pritožbenem postopku s predlogi uspela.¹⁵⁶

VI – Predlog

233. Na podlagi zgornjih preudarkov Sodišču predlagam, naj odloči tako:

1. Pritožba se zavrne.
2. Pritožnice solidarno nosijo vse stroške postopka.

155 — V tem smislu se obravnavani primer bistveno razlikuje od zgoraj v opombi 75 navedene zadeve Evonik Degussa proti Komisiji, v kateri je bilo veljavnost Uredbe št. 17 še mogoče šteti za novo pravno vprašanje načelnega značaja. Tudi v zadevi Inuit Tapiriit Kanatami in drugi proti Parlamentu in Svetu (C-583/11 P) je bilo treba razjasniti pravno vprašanje načelnega pomena, ki še ni bilo rešeno, zaradi česar sem Sodišču predlagala, naj uporabi člen 184(4), drugi stavek, Poslovnika in Komisiji, ki se je prvostopenjskega postopka udeležila kot intervenientka, naloži plačilo lastnih stroškov (v zvezi s tem glej moje sklepne predloge, predstavljene 17. januarja 2013 v navedeni zadevi, točki 151 in 152).

156 — V tem smislu na primer sodba z dne 19. julija 2012 v zadevi Svet proti Zhejiang Xinan Chemical Industrial Group (C-337/09 P, točka 112); v tem primeru so bili Svetu kot pritožniku, ki s pritožbo ni uspel, med drugim naloženi stroški združenja Audace kot intervenientu v podporo nasprotni stranki v okviru prvostopenjskega postopka, ki je v pritožbenem postopku s svojimi predlogi uspela.